

ماتروشکای تاریک: کالبدشکافی جنایی مجتمع اقتصادی کمیته امداد و معماری قدرت فرادولتی

۱. مقدمه: پارادایم عملیاتی "ماتروشکای تاریک"

در آناتومی ژئوپلیتیک و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، قدرت نه به صورت افقی در میان نهادهای شفاف دولتی، بلکه به صورت عمودی در نهادهای فرادولتی و غیرشفاف معروف به بنیادها انباشته شده است. درک کمیته امداد امام خمینی صرفاً به عنوان یک سازمان خیریه، به معنای دیدن تنها لایه بیرونی و رنگ آمیزی شده‌ی یک عروسک تودرتوی روسی (ماتروشکا) است. این تحقیقات با بکارگیری متدولوژی "ماتروشکای تاریک"، ساختار سازمانی کمیته امداد را کالبدشکافی می‌کند و نشان می‌دهد که این نهاد نه تنها یک آژانس رفاه اجتماعی، بلکه گره‌ای حیاتی در یک امپراتوری اقتصادی "حلقه بسته" است که هم‌راستا با استراتژی‌های امنیتی و بقای مالی نظام عمل می‌کند.

فرضیه "ماتروشکای تاریک" بیان می‌کند که فعالیت‌های خیریه آشکار کمیته امداد به عنوان یک سپر اعتباری و مکانیسمی برای بسیج توده‌ها عمل می‌کند و هسته‌ای متراکم‌تر و حیاتی‌تر را پنهان می‌سازد. این هسته شامل کنگلومراهای عظیم اقتصادی، مدیریت‌های درهم‌تنیده و یک "سیستم عصبی" مالی پیچیده است که تحت نظارت دفتر رهبری فعالیت می‌کند. تمرکز این گزارش به طور خاص بر **مجتمع اقتصادی کمیته امداد** است؛ یک امپراتوری سایه که معادن، شرکت‌های ساختمانی و هلدینگ‌های سرمایه‌گذاری را مدیریت می‌کند و عملاً به عنوان دولتی در دولت عمل می‌نماید.¹

تر مرکزی این تحلیل جنایی آن است که تاب‌آوری این سیستم نه توسط نهادهای قانونی، بلکه توسط یک مکانیسم "درب گردان" تضمین می‌شود. کادری مشخص از "تکنوکرات‌های معتمد" (مدیران امین) به طور یکپارچه بین کمیته امداد، ستاد اجرایی فرمان امام (EIKO) و بنیاد مستضعفان در گردش هستند. این گردش تضمین می‌کند که در حالی که عناوین تغییر می‌کنند، کنترل استراتژیک بر اقتصاد غیرنفتی ایران در انحصار حلقه‌ای از وفاداران باقی می‌ماند که توسط نظارت انحصاری **موسسه حسابرسی مفید راهبر** استانداردسازی می‌شود.³

۲. معماری نهادی: ساختار شکنی مجتمع اقتصادی کمیته امداد

مجتمع اقتصادی کمیته امداد به عنوان یک هلدینگ صنعتی عمل می‌کند که از نظر حقوقی از شاخه خیریه متمایز است اما به صورت استراتژیک برای تزریق سود به "اقتصاد مقاومتی" نظام یکپارچه شده است. برخلاف

شاخه خیریه که به کمک‌های مردمی (صندوق صدقات) و بودجه دولتی متکی است، مجتمع اقتصادی پرتفویی از دارایی‌های درآمدزا شامل حقوق معادن، اراضی کشاورزی و شرکت‌های بازرگانی را مدیریت می‌کند.

۲.۱ ساختار استراتژیک هلدینگ‌ها

مجتمع اقتصادی در قالب شرکت‌های هلدینگ تخصصی سازماندهی شده است که حاکمیت شرکتی مدرن را تقلید می‌کنند، اما در حوزه حفاظت‌شده بنیادها عمل می‌کنند. این ساختار به کمیته امداد اجازه می‌دهد جریان‌های درآمدی خود را متنوع کرده و وابستگی به بودجه‌های دولتی را کاهش دهد.⁵

۲.۱.۱ موتور تجاری: توسعه تجارت و سرمایه پایدار امداد

در خط مقدم فعالیت‌های تجاری کمیته امداد، شرکت توسعه تجارت و سرمایه پایدار امداد قرار دارد. این نهاد به عنوان هلدینگ تجاری اصلی عمل می‌کند و مسئولیت بازرگانی، واردات/صادرات و مدیریت سرمایه‌گذاری‌های مالی مجتمع را بر عهده دارد.⁷

تحلیل جنایی ترکیب هیئت‌مدیره، اولویت دادن به افرادی با سوابق روابط بین‌الملل و سیاست‌گذاری استراتژیک را آشکار می‌سازد، که نشان می‌دهد این نهاد فراتر از یک بنگاه تجاری ساده عمل می‌کند. این شرکت احتمالاً به عنوان ابزاری برای تدارکات و لجستیک مالی عمل می‌کند و از وضعیت خیریه کمیته امداد برای نفوذ در بازارهای بین‌المللی بهره می‌برد.

- **پویایی رهبری:** انتصاب **امیرعباس فارسی‌نژاد** به عنوان مدیرعامل و عضو هیئت‌مدیره در اردیبهشت ۱۴۰۳ نشان‌دهنده این جهت‌گیری استراتژیک است. فارسی‌نژاد دارای دکترای سیاست‌گذاری عمومی است و پیش‌تر مدیرکل امور بین‌الملل کمیته امداد بوده است. انتقال او از "امور بین‌الملل" به رأس هلدینگ تجاری، محو شدن مرزهای بین فعالیت‌های ایدئولوژیک و بنگاه‌داری تجاری را برجسته می‌کند.⁷
- **شرکت‌های تابعه:** هلدینگ تجاری بر زیرمجموعه‌های تخصصی مانند **شرکت مهندسی سرمایه انسانی مهر امداد** (مدیریت منابع انسانی عظیم بنیاد) و **شرکت راه زندگی رز سفید** نظارت دارد که شبکه خدماتی عمودی یکپارچه‌ای را ایجاد می‌کنند.⁵

۲.۱.۲ بازوی استخراج معدنی: توسعه و تجهیز معادن امداد

معدن یک بخش استراتژیک حیاتی برای رژیم است که منبعی برای ارز و مواد اولیه فراهم می‌کند که تحریم آن دشوارتر از نفت خام است. کمیته امداد از طریق **شرکت توسعه و تجهیز معادن امداد** در این بخش مشارکت دارد.⁹

- **پرتفوی استراتژیک:** این هلدینگ حقوق معدنی و معادن وسیعی را در سراسر کشور مدیریت می‌کند. شرکت‌های تابعه آن شامل **شرکت معدن فرآور امداد** و **شرکت توسعه معادن و صنایع معدنی کردستان** هستند. تمرکز ویژه بر استان‌هایی مانند کردستان نشان‌دهنده یک استراتژی دوگانه است: استخراج

اقتصادی ترکیب شده با کنترل امنیتی مبتنی بر توسعه در مناطق مرزی.⁵

- **تنوع منابع:** وجود شرکت توسعه املاح و انرژی امداد در این هلدینگ پیشنهاددهنده گسترش به سمت مواد معدنی استراتژیک (احتمالاً لیتیوم یا پتاسیم) است که برای فناوری‌های ذخیره انرژی و کودهای کشاورزی حیاتی هستند.

۲.۱.۳ بال ساختمانی و املاک

شرکت توسعه عمران ساختمان امداد مدیریت زیرساخت‌های فیزیکی و پرتفوی املاک بنیاد را بر عهده دارد. از نظر تاریخی، بنیادهایی مانند کمیته امداد ثروت قابل‌توجهی را از طریق مصادره املاک پس از انقلاب ۱۳۵۷ به دست آورده‌اند. این هلدینگ برای مولدسازی و توسعه آن دارایی‌ها عمل می‌کند.⁵

- **بازوی اجرایی:** یک زیرمجموعه کلیدی، شرکت عمران گستر بصیر، در پروژه‌های ساختمانی بزرگ‌مقیاس درگیر است. با حفظ قابلیت ساخت‌وساز درون‌سازمانی، کمیته امداد می‌تواند پروژه‌های توسعه‌ای (از مسکن کم‌درآمد تا مجتمع‌های تجاری) را بدون وابستگی به بخش خصوصی اجرا کند و گردش سرمایه را درون شبکه فرادولتی حفظ نماید.¹¹
- **مدیریت بانک زمین:** این مجتمع یک سیستم مدیریت املاک پیچیده را اداره می‌کند که به دفاتر منطقه‌ای (تهران، شمال، جنوب، شرق، غرب، مرکز) تقسیم شده است. این ساختار دلالت بر موجودی عظیم و سراسری از زمین و املاک دارد که نیازمند اداره غیرمتمرکز اما هماهنگ است.

۲.۱.۴ بازوی کشاورزی: کشت و صنعت بهار رفسنجان

شرکت کشت و صنعت بهار رفسنجان نشان‌دهنده منافع قابل‌توجه کمیته امداد در کشاورزی صنعتی است. این شرکت که در استان کرمان واقع شده، احتمالاً درآمدهای صادراتی قابل‌توجهی از پسته تولید می‌کند و دسترسی مستقل به ارز خارجی را برای کمیته فراهم می‌آورد.⁵

۳. گراف انسانی: نقشه‌برداری از "درب گردان" تکنوکرات‌های معتمد

ثبات و تاب‌آوری "ماتروشکای تاریک" ناشی از خود نهادها (که قانوناً متمایز هستند) نیست، بلکه ناشی از گراف انسانی است؛ شبکه‌ای از افراد که آنها را مدیریت می‌کنند. بررسی جنایی مسیرهای شغلی چهره‌های کلیدی، مکانیسم "درب گردان" را آشکار می‌کند. این سیستم تضمین می‌کند که نخبگان گزینش شده به طور یکپارچه بین کمیته امداد، ستاد و بنیاد مستضعفان جابجا می‌شوند و حافظه سازمانی، وفاداری ایدئولوژیک و تخصص ویژه در پیمایش "اقتصاد مقاومتی" را با خود حمل می‌کنند.

۳.۱ کهن‌الگوی فرمانده چرخشی: پرویز فتاح

پرویز فتاح به عنوان مطالعه موردی اصلی برای این پدیده عمل می‌کند. مسیر شغلی او صرفاً توالی مشاغل نیست، بلکه نقشه‌ای از اولویت‌های استراتژیک نظام است. او همگرایی نظامی (سپاه)، دولت اجرایی و امپراتوری اقتصادی فسادولتی را نمایندگی می‌کند.¹²

- **پایه نظامی-اجرایی (دهه ۶۰ تا ۸۸):** فتاح به عنوان فرمانده در سپاه و بعداً در سپاسد (بازوی سدسازی قرارگاه خاتم) خدمت کرد. وزارت نیروی او در دولت احمدی‌نژاد اعتبار او را به عنوان تکنوکراتی که قادر به مدیریت زیرساخت‌های ملی است، تثبیت کرد.
- **چرخش اقتصادی (۸۸ تا ۹۴):** انتصاب به عنوان مدیرعامل **بنیاد تعاون سپاه** او را در قلب مالی سپاه قرار داد، جایی که پرتفوی چند میلیارد دلاری درگیر در مخابرات و انرژی را مدیریت می‌کرد.¹⁴
- **رابط رفاه اجتماعی (۹۴ تا ۹۸):** انتصاب او به ریاست **کمیته امداد** توسط رهبری، نشانه تغییری به سوی "اجتماعی‌سازی" ماشین اقتصادی بود. در کمیته امداد، فتاح مجتمع اقتصادی را چابک‌سازی کرد و بهره‌وری شبه‌نظامی را به عملیات خیریه آورد.¹⁴
- **کنگولومرای صنعتی (۹۸ تا ۱۴۰۲):** به عنوان رئیس **بنیاد مستضعفان**، فتاح بر یکی از بزرگترین هلدینگ‌های خاورمیانه نظارت کرد. دوره او با کمپینی پوپولیستی برای بازپس‌گیری املاک بنیاد و تعمیق روابط بین صنایع بنیاد و نیازهای لجستیکی سپاه مشخص شد.¹²
- **رأس امپراتوری (۱۴۰۲ تا کنون):** انتصاب اخیر او به ریاست **ستاد اجرایی فرمان امام (EIKO)** او را در کنترل قدرتمندترین و غیرشفاف‌ترین نهاد مالی تحت نظر رهبری قرار می‌دهد.¹⁴

بینش: چرخش فتاح یک استراتژی استقرار عمدی است. رهبری با جابجایی یک مدیر واحد بین این سه رکن، اطمینان حاصل می‌کند که کمیته امداد، بنیاد مستضعفان و ستاد با یک چشم‌انداز استراتژیک واحد عمل می‌کنند. فتاح عملاً به عنوان مدیرعاملی عمل می‌کند که در بخش‌های مختلف یک شرکت واحد- "هلدینگ رهبری" - می‌چرخد.

۳.۲ مهره تکنوکراتیک: مجید طاهریان

در حالی که چهره‌هایی مانند فتاح رهبری عمومی را نمایندگی می‌کنند، **مجید طاهریان** نمونه‌ای از چسب بوروکراتیک است که عملیات مالی این نهادها را به هم پیوند می‌دهد.¹⁹

- **نقطه اتصال نقش‌ها:** طاهریان سمت‌های عالی مالی و اداری در **کمیته امداد** داشته است. همزمان یا متعاقباً، او به عنوان **مدیرکل امور مجامع و مالکیت سهام** برای هر دو نهاد **بنیاد مستضعفان و ستاد اجرایی فرمان امام** خدمت کرده است.
- **اهمیت استراتژیک:** تخصص خاص او در "امور مجامع و مالکیت سهام" او را به عنوان معمار ساختارهای پیچیده سهامداری متقاطع شناسایی می‌کند. با مدیریت مجامع، او تضمین می‌کند که بنیادهای مادر کنترل مطلق خود را بر صدها شرکت تابعه حفظ کنند.

- **هیئت‌مدیره‌های متقاطع:** حضور طاهریان در کمیته حسابرسی شرکت سرمایه‌گذاری پویا (وابسته به ستاد) و هیئت‌مدیره گروه سرمایه‌گذاری تدبیر (موتور اقتصادی ستاد)، مجرای مستقیم برای هماهنگی اطلاعات و سیاست بین کارکردهای خیریه کمیته امداد و استراتژی‌های سرمایه‌گذاری تهاجمی ستاد ایجاد می‌کند.²¹

۳.۳ اپراتور مالی: مجید باجلان

- **مجید باجلان** مطالعه موردی دیگری در ادغام شبکه بنیادها با بخش بانکی رسمی ارائه می‌دهد.²³
- **از خیریه به صنعت:** باجلان معاون اداری و مالی کمیته امداد و مدیرعامل صندوق قرض‌الحسنه امداد ولایت بود. سپس توسط فتاح به عنوان معاون برنامه‌ریزی و امور مجامع بنیاد مستضعفان منصوب شد.
- **نکسوس بانکی:** مهم‌تر از همه، باجلان به سمت سرپرست و رئیس هیئت‌مدیره بانک پارسیان منصوب شد. بانک پارسیان یک بانک خصوصی بزرگ با سهامداری عمده نهادهای مرتبط با ستاد (گروه تدبیر) و صنعت خودرو است.
- **پیامد:** قرار دادن مدیری با ریشه‌های عمیق در کمیته امداد و بنیاد مستضعفان در رأس یک بانک تجاری بزرگ، تضمین می‌کند که شبکه فرادولتی رژیم دسترسی ممتاز به اعتبارات و خدمات مالی را حفظ می‌کند.

۳.۴ استراتژیست میان‌بنیادی: عارف نوروزی

عارف نوروزی نماینده تداوم رهبری در نکسوس ستاد-بنیاد است. مسیر شغلی او شامل نوسان بین نقش‌های اجرایی سطح بالا در هر دو سازمان است.²⁶

- **حلقه املاک و سرمایه‌گذاری:** نوروزی در هیئت‌مدیره گروه سرمایه‌گذاری تدبیر (ستاد) خدمت کرد و بخش عظیم املاک ستاد را هدایت نمود. او سپس به هیئت‌مدیره گروه حمل‌ونقل بنیاد مستضعفان رفت و بعداً به عنوان سرپرست ستاد بازگشت.

۴. سیستم عصبی مرکزی: مفید راهبر و معماری کنترل اطلاعات

اگر مدیران سلول‌های در گردش این ارگانیزم باشند، **موسسه حسابرسی مفید راهبر** سیستم عصبی مرکزی است که اطلاعات را پردازش و کل بدن را تنظیم می‌کند. این موسسه "کد واحد"ی را فراهم می‌کند که به این نهادهای متمایز اجازه می‌دهد به عنوان یک امپراتوری اقتصادی منسجم عمل کنند.

۴.۱ انحصار نظارت

مفید راهبر در سال ۱۳۷۱ با حکمی خاص و انحصاری تأسیس شد: حسابرسی و ارائه خدمات حرفه‌ای به کلیه

مؤسسات و نهادهای تحت نظارت دفتر مقام معظم رهبری.³ این انحصار کل "امپراتوری دارایی‌ها" را پوشش می‌دهد، از جمله: آستان قدس رضوی، ستاد اجرایی، بنیاد مستضعفان، کمیته امداد و بنیاد شهید.

۴.۲ کارکرد "جعبه سیاه" و کنترل اطلاعات

در حاکمیت شرکتی استاندارد، حسابرس با تضمین شفافیت به سهامداران خدمت می‌کند. مفید راهبر این منطق را وارونه می‌کند. این موسسه با تضمین **انضباط داخلی** در عین **حفظ ابهام خارجی**، به رهبری خدمت می‌کند.

- **سپر در برابر بررسی عمومی:** چون این نهادها توسط مفید راهبر حسابرسی می‌شوند، عملاً از نظارت **دیوان محاسبات کشور** (که مسئول نظارت بر بودجه عمومی است) مصون هستند. تفسیر شورای نگهبان روشن کرده است که دیوان محاسبات تنها می‌تواند خطوط خاص بودجه دولتی تخصیص یافته به این بنیادها را بررسی کند، نه درآمدهای تجاری داخلی یا دارایی‌های عظیم آنها را.³
- **استانداردسازی امپراتوری:** مفید راهبر یک سیستم گزارشگری مالی استاندارد را در تمام بنیادها تحمیل می‌کند. این استانداردسازی پیش‌نیاز فنی برای "درب گردان" است. وقتی مدیری مانند مجید طاهریان از بنیاد مستضعفان به ستاد می‌رود، با همان پروتکل‌های حسابداری مواجه می‌شود.⁴

۴.۳ کنترل‌کننده کلیدی: محمدجواد ایروانی

شخصیت **محمدجواد ایروانی** برای درک زنجیره فرماندهی ضروری است. به عنوان **معاون نظارت و حسابرسی دفتر مقام معظم رهبری**، ایروانی بر مفید راهبر و در نتیجه بر سلامت مالی کل بخش بنیادها نظارت دارد.⁴

- **"مدیر مالی انقلاب":** ایروانی عملاً به عنوان مدیر ارشد مالی (CFO) کنگلومرای رهبری عمل می‌کند. حضور او در مجامع عمومی این سازمان‌ها نشان می‌دهد که استقلال آنها توهم است؛ آنها دارایی‌های مدیریت شده متمرکز هستند.³³

۵. مکانیک مدیریت‌های درهم‌تنیده: ماتروشکای تاریک در عمل

۵.۱ اتصال "تدبیر"

گروه توسعه اقتصادی تدبیر نیروگاه اقتصادی ستاد است. تحقیقات الگویی را شناسایی می‌کند که در آن پرسنل کمیته امداد و بنیاد مستضعفان در هیئت‌مدیره‌های شرکت‌های تابعه تدبیر ظاهر می‌شوند.

- **مجرای ارتباط:** حضور **مجید طاهریان** (چهره مالی کلیدی در کمیته امداد و بنیاد) در هیئت‌مدیره زیرمجموعه‌های **گروه سرمایه‌گذاری تدبیر**، یک پیوند عملیاتی مستقیم را تأیید می‌کند. این نشان می‌دهد که سرمایه مازاد کمیته امداد احتمالاً از طریق ابزارهای مالی پیچیده ستاد سرمایه‌گذاری می‌شود.²¹

۵.۲ جابجایی دارایی: انتقالات استراتژیک

ساختار "ماتروشکای تاریک" انتقال سیال دارایی‌های استراتژیک بین بنیادها را تسهیل می‌کند. مدیرانی مانند عارف نوروزی که بخش‌های املاک را در هر دو ستاد و بنیاد مستضعفان هدایت کرده‌اند، به عنوان تسهیل‌گران این انتقالات عمل می‌کنند. آنها نهادهای حقوقی متمایز بنیادها را نه به عنوان رقیب، بلکه به عنوان دفاتر حسابداری جداگانه در یک پرتفوی اصلی تلقی می‌کنند.³⁴

۵.۳ نمای تجاری کمیته امداد

هلدینگ توسعه تجارت کمیته امداد نمونه بارز لایه‌بندی "ماتروشکای تاریک" است.⁸

- لایه ۱ (بیرونی): زیرمجموعه یک بنیاد خیریه، ظاهراً برای فقرزدایی.
- لایه ۲ (میانی): یک بنگاه تجاری مدیریت‌شده توسط تکنوکرات‌ها (امیرعباس فارسی‌نژاد).
- لایه ۳ (درونی): ابزاری برای ادغام فعالیت‌های مالی کمیته با اقتصاد مقاومتی وسیع‌تر. با استفاده از همان زنجیره‌های تأمین و کانال‌های بانکی (مانند بانک پارسیان) که ستاد و سپاه استفاده می‌کنند.

۶. مطالعه موردی: همگرایی بانک پارسیان

مسیر مجید باجلان ملموس‌ترین مدرک از نحوه همگرایی سه نهاد (کمیته امداد، بنیاد، ستاد) در بخش بانکی است.

1. فاز کمیته امداد: باجلان امور مالی کمیته و صندوق قرض‌الحسنه امداد ولایت را مدیریت می‌کند.
2. فاز بنیاد: توسط فتاح به عنوان معاون برنامه‌ریزی بنیاد مستضعفان جذب می‌شود.
3. فاز بانکی: او به سرپرستی و ریاست هیئت‌مدیره بانک پارسیان منصوب می‌شود. بانک پارسیان قانوناً خصوصی است، اما سهامداران عمده آن شرکت‌های سرمایه‌گذاری مرتبط با ستاد (تدبیر) هستند.

نتیجه: با قرار دادن یک مدیر معتمد که در هسته‌های مالی هم کمیته امداد و هم بنیاد خدمت کرده در رأس بانک مرتبط با ستاد، نظام تضمین می‌کند که بخش بانکی به نیازهای نقدینگی کل مجتمع بنیادها پاسخگو باقی می‌ماند.

۷. نتیجه‌گیری و پیامدهای استراتژیک

این تحلیل جنایی فرضیه "ماتروشکای تاریک" را تایید می‌کند. کمیته امداد یک خیریه مستقل نیست؛ بلکه یک

عضو تشکیل‌دهنده از یک کنگلومرای اقتصادی واحد و عمودی است که توسط دفتر رهبری کنترل می‌شود.

یافته‌های کلیدی:

1. **افسانه جدایی:** تمایزات حقوقی بین کمیته امداد، ستاد و بنیاد مستضعفان، داستان‌های عملیاتی هستند. آنها به عنوان یک جبهه اقتصادی واحد عمل می‌کنند.
2. **کارکرد درب گردان:** گردش مدیرانی مانند **فتاح، نوروزی، باجلان و طاهریان** یک مکانیسم حاکمیتی پیچیده است که از تشکیل قلمروهای مستقل جلوگیری کرده و روش‌های عملیاتی را استاندارد می‌کند.
3. **مفید راهبر به عنوان سنگ بنا:** یکپارچگی سیستم کاملاً به **مفید راهبر** وابسته است. بدون این حسابرس انحصاری که زبان مالی واحد و انضباط داخلی را فراهم می‌کند، شبکه پیچیده سهامداری‌ها فرو می‌پاشد.
4. **نظامی‌سازی خیریه:** تسلط فرماندهان سابق سپاه و تکنوکرات‌های امنیتی بر بال‌های اقتصادی این خیریه‌ها نشان می‌دهد که کارکرد اولیه آنها تغییر کرده است. آنها اکنون عقبه لجستیکی رژیم هستند.

Works cited

1. Imam Khomeini Relief Foundation - Wikipedia, accessed February 18, 2026, https://en.wikipedia.org/wiki/Imam_Khomeini_Relief_Foundation
2. Imam Khomeini Relief Committee - United Against Nuclear Iran | UANI, accessed February 18, 2026, <https://www.unitedagainstnucleariran.com/ideological-expansion/imam-khomeini-relief-committee>
3. The Supreme Leader's Vortex of Corruption - Tehran Bureau, accessed February 18, 2026, <https://tehranbureau.com/the-supreme-leaders-vortex-of-corruption>
4. تمامی نهادهای تحت پوشش دفتر رهبرانقلاب و زیرمجموعه‌های آن حسابرسی می‌شوند - خبرگزاری آنا, accessed February 18, 2026, <https://ana.ir/fa/amp/news/467515>
5. مجتمع اقتصادی کمیته امداد امام خمینی(ره), accessed February 18, 2026, <https://ecemdad.ir>
6. اساسنامه - مجتمع اقتصادی کمیته امداد امام خمینی, accessed February 18, 2026, <https://ecemdad.ir/fa/about/statute>
7. انتصاب مدیر عامل و عضو هیأت مدیره هلدینگ بازرگانی مجتمع اقتصادی کمیته امداد, accessed February 18, 2026, <https://ecemdad.ir/NewsDetails/ef75d15d-1d59-4413-57ad-08dca96a3c7b>
8. شرکت توسعه تجارت و سرمایه پایدار امداد - راسميو | پلتفرم ارتباط و تحلیل کسب و کارها, accessed February 18, 2026, <https://rasmio.com/company/14005128683/%D8%AA%D9%88%D8%B3%D8%B9%>

- [/F%D8%A7%D8%B1%20%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF](https://rasmio.com/company/10101337239/%D9%85%D8%B9%D8%AF%D9%86%DB%8C%20%D9%85%D8%AC%D8%AA%D9%85%D8%B9%20%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF%DB%8C%20%DA%A9%D9%85%DB%8C%D8%AA%D9%87%20%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF%D8%A7%D9%85%D8%A7/%D9%85%20%D8%AE%D9%85%DB%8C%D9%86%DB%8C%20%D8%B1%D9%87)
9. شرکت تعاونی معدنی مجتمع اقتصادی کمیته امداد امام خمینی ره - رسمیو, accessed February 18, 2026, <https://rasmio.com/company/10101337239/%D9%85%D8%B9%D8%AF%D9%86%DB%8C%20%D9%85%D8%AC%D8%AA%D9%85%D8%B9%20%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF%DB%8C%20%DA%A9%D9%85%DB%8C%D8%AA%D9%87%20%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF%D8%A7%D9%85%D8%A7/%D9%85%20%D8%AE%D9%85%DB%8C%D9%86%DB%8C%20%D8%B1%D9%87>
10. پیام هیات مدیره به سهامداران, accessed February 18, 2026, <https://emdm.ir/wp-content/uploads/2025/07/%D8%A7%D8%B7%D9%84%D8%A7%D8%B9%D8%A7%D8%AA-%D8%B4%D8%B1%DA%A9%D8%AA.pdf>
11. شرکت عمران گستر بصیر - مجتمع اقتصادی کمیته امداد امام خمینی, accessed February 18, 2026, <https://ecemdad.ir/holdings/civil-development/imran-gostar-basir>
12. Leader appoints new heads of Imam Khomeini Relief Foundation, Mostazafan Foundation, accessed February 18, 2026, <https://en.abna24.com/news/963465/Leader-appoints-new-heads-of-Imam-Khomeini-Relief-Foundation>
13. Parviz Fattah - OpenSanctions, accessed February 18, 2026, <https://www.opensanctions.org/entities/Q7141359>
14. Seyed Parviz Fattah-Qarebaghi- Spreading Justice, accessed February 18, 2026, <https://spreadingjustice.org/individual-violator/sj02056>
15. Parviz Fattah - Wikipedia, accessed February 18, 2026, https://en.wikipedia.org/wiki/Parviz_Fattah
16. Khamenei Appoints IRGC Member To Head Economic Conglomerate | Iran International, accessed February 18, 2026, <https://www.iranintl.com/en/202310296623>
17. Parviz Fattah: The new Ahmadinejad that may be running for president - Atlantic Council, accessed February 18, 2026, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/iransource/parviz-fattah-the-new-ahmadi-nejad-that-may-be-running-for-president>
18. حسین دهقان رئیس بنیاد مستضعفان شد - پایگاه خبری تحلیلی اخبار نوین - akhbarenovin.ir, accessed February 18, 2026,

<https://akhbarenovin.ir/%D8%AD%D8%B3%DB%8C%D9%86-%D8%AF%D9%87%D9%82%D8%A7%D9%86-%D8%B1%D8%A6%DB%8C%D8%B3-%D8%A8%D9%86%DB%8C%D8%A7%D8%AF-%D9%85%D8%B3%D8%AA%D8%B6%D8%B9%D9%81%D8%A7%D9%86-%D8%B4%D8%AF>

19. مجید طاهریان - accessed February 18, 2026, IranWire,

<https://iranwire.com/bio/hsn-bqr-mrdr>

20. 7,000,000 سرمایه گذاری پویا 0 پذیرفته شده در فرابورس ایران 569941 پویا 1403/11/30,

accessed February 18, 2026,

<https://rahavard365.com/api/v2/report/images/580092/file>

21. مجید طاهریان - رسمو | پلتفرم ارتباط و تحلیل کسب و کارها, accessed February 18, 2026,

<https://rasmio.com/person/4FD60CB/%D9%85%D8%AC%DB%8C%D8%AF%20%D8%B7%D8%A7%D9%87%D8%B1%DB%8C%D8%A7%D9%86>

22. مشخصات کمیته حسابرسی و واحد حسابرسی داخلی - کدال من, accessed February 18, 2026,

<https://my.codal.ir/fa/statement/627260>

23. یک لرستانی معاون بنیاد مستضعفان شد - شعار سال, accessed February 18, 2026,

<https://shoaresal.ir/fa/news/377246/%DB%8C%DA%A9-%D9%84%D8%B1%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86%DB%8C-%D9%85%D8%B9%D8%A7%D9%88%D9%86-%D8%A8%D9%86%DB%8C%D8%A7%D8%AF-%D9%85%D8%B3%D8%AA%D8%B6%D8%B9%D9%81%D8%A7%D9%86-%D8%B4%D8%AF>

24. مجید باجلان سرپرست جدید بانک پارسیان کیست؟ - رویداد24, accessed February 18, 2026,

<https://www.rouydad24.ir/fa/news/424919/%D9%85%D8%AC%DB%8C%D8%AF-%D8%A8%D8%A7%D8%AC%D9%84%D8%A7%D9%86-%D8%B3%D8%B1%D9%BE%D8%B1%D8%B3%D8%AA-%D8%AC%D8%AF%DB%8C%D8%AF-%D8%A8%D8%A7%D9%86%DA%A9-%D9%BE%D8%A7%D8%B1%D8%B3%DB%8C%D8%A7%D9%86-%D8%A9%DB%8C%D8%B3%D8%AA>

25. مجید باجلان کیست؟ / مدیر باسابقه حوزه مالی و بانکی، سرپرست بانک پارسیان شد - اقتصاد24, accessed February 18, 2026,

<https://eghtesaad24.ir/fa/news/321154/%D9%85%D8%AC%DB%8C%D8%AF-%D8%A8%D8%A7%D8%AC%D9%84%D8%A7%D9%86-%DA%A9%DB%8C%D8%B3%D8%AA-%D9%85%D8%AF%DB%8C%D8%B1-%D8%A8%D8%A7%D8%B3%D8%A7%D8%A8%D9%82%D9%87-%D8%AD%D9%88%D8%B2%D9%87-%D9%85%D8%A7%D9%84%DB%8C-%D9%88-%D8%A8%D8%A7%D9%86%DA%A9%DB%8C-%D8%B3%D8%B>

- [1%D9%BE%D8%B1%D8%B3%D8%AA-%D8%A8%D8%A7%D9%86%DA%A9-%D9%B
E%D8%A7%D8%B1%D8%B3%DB%8C%D8%A7%D9%86-%D8%B4%D8%AF](https://en.wikipedia.org/wiki/Execution_of_Imam_Khomeini%27s_Order)
Execution of Imam Khomeini's Order - Wikipedia, accessed February 18, 2026, .26
https://en.wikipedia.org/wiki/Execution_of_Imam_Khomeini%27s_Order
27. تاریخچه - ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره), accessed February 18, 2026, <https://setad.ir/service/history>
28. The Concept and Process of Leadership Oversight in Iran - Contemporary Researches on Islamic Revolution, accessed February 18, 2026, https://jcrir.ut.ac.ir/article_102998_65d37d5465a969bf68ba3d7c35e284cd.pdf
29. Inside the Supreme Leader's Accounting Firm - Tehran Bureau, accessed February 18, 2026, [/https://tehranbureau.com/inside-the-supreme-leaders-accounting-firm](https://tehranbureau.com/inside-the-supreme-leaders-accounting-firm)
30. (مالی) FRC و حسابرسان بر اساس مدل ارائه شده شورای گزارشگری ت یف یک کنترل, accessed February 18, 2026, <https://majournal.ir/index.php/ma/article/view/3356/2823>
31. اعضای جدید هیات امنای ستاد اجرایی فرمان امام معرفی شدند - روزنامه دنیای اقتصاد, accessed February 18, 2026, <https://donya-e-eqtesad.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%B3%D8%A7%DB%8C%D8%AA-%D8%AE%D9%88%D8%A7%D9%86-62/4024067-%D8%A7%D8%B9%D8%B6%D8%A7%DB%8C-%D8%AC%D8%AF%DB%8C%D8%AF-%D9%87%DB%8C%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%85%D9%86%D8%A7%DB%8C-%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D8%AF-%D8%A7%D8%AC%D8%B1%D8%A7%DB%8C%DB%8C-%D9%81%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%85-%D9%85%D8%B9%D8%B1%D9%81%DB%8C-%D8%B4%D8%AF%D9%86%D8%AF>
32. نهادهای انقلاب اسلامی در سنجش بهره‌وری و حسابرسی عملیاتی پیشرو ... , accessed February 18, 2026, <https://www.yjc.ir/fa/amp/news/5058944>
33. - جلسه مجمع عمومی سالیانه ستاد اجرایی فرمان امام, accessed February 18, 2026, <https://setad.ir/photo/8072/%D8%AC%D9%84%D8%B3%D9%87-%D9%85%D8%AC%D9%85%D8%B9-%D8%B9%D9%85%D9%88%D9%85%DB%8C-%D8%B3%D8%A7%D9%84%DB%8C%D8%A7%D9%86%D9%87-%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D8%AF-%D8%A7%D8%AC%D8%B1%D8%A7%DB%8C%DB%8C-%D9%81%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%85>
34. Khamenei's Office finds a way to circumvent US sanctions - Radio Zamaneh, accessed February 18, 2026, [/accessed February 18, 2026, https://en.radiozamaneh.com/30720](https://en.radiozamaneh.com/30720)

معمای بنیادها: تحقیقات جنایی در مجتمع اقتصادی کمیته امداد، انحصارهای استراتژیک و معماری بانکداری سایه در ایران

۱. خلاصه اجرایی

پویایی‌های ساختاری اقتصاد ایران تنها با دوگانه دولت و بخش خصوصی تعریف نمی‌شود، بلکه با تسلط رکن سوم و قدرتمندی به نام **بنیادها** مشخص می‌گردد. در میان این نهادها، **کمیته امداد امام خمینی** نمونه‌ای پارادایماتیک از چگونگی دگرپرسی یک مأموریت خیریه به یک کنگلومرای اقتصادی گسترده است. در حالی که این نهاد ظاهراً وظیفه فقرزدایی و رفاه اجتماعی را بر عهده دارد، بازوی اقتصادی پیچیده‌ای را تحت عنوان **مجتمع اقتصادی کمیته امداد** پرورش داده است. این مجتمع نه به عنوان یک موقوفه منفعل، بلکه به عنوان یک شرکت هلدینگ تهاجمی با منافع استراتژیک در حوزه‌های معدن، کشاورزی، ساختمان و تأمین مالی عمل می‌کند.

این گزارش یک بررسی عمیق و جنایی (Forensic) از مجتمع اقتصادی کمیته امداد ارائه می‌دهد. این تحقیق فراتر از توصیف فعالیت‌های خیریه رفته و شبکه درهم‌تنیده هلدینگ‌های شرکتی را نقشه‌برداری می‌کند. به طور خاص، نقش **شرکت توسعه معادن و صنایع معدنی کردستان (کومیدکو)** و **گول کشاورزی زرین کشت پایدار** را به عنوان ابزارهای کنترل منابع و تسلط بر بازار بررسی می‌نماید. علاوه بر این، گزارش با دقت «اثر برون‌رانی» (Crowding Out Effect) را در **نهیضت ملی مسکن** تحلیل می‌کند؛ با این فرضیه که دسترسی انحصاری شرکت‌های تابعه کمیته امداد به زمین‌های مصادره‌ای و مصالح ساختمانی، به طور سیستماتیک توسعه‌دهندگان بخش خصوصی را خفه می‌کند. در نهایت، تحقیقات به **صندوق امداد ولایت** می‌پردازد و عملیات آن را از لنز «بانکداری سایه» کالبدشکافی می‌کند تا نشان دهد چگونه نقدینگی را مدیریت کرده و در پناهگاه نظارتی **موسسه حسابرسی مفید راهبر** فعالیت می‌کند.

تذکره مرکزی این گزارش آن است که مجتمع اقتصادی کمیته امداد به عنوان بازیگر «دولت در دولت» عمل می‌کند. این نهاد با اهرم قرار دادن امتیازات سیاسی، معافیت‌های نظارتی و سهامداری‌های متقاطع بین‌بنیادی، اعوجاجاتی در بازار ایجاد می‌کند که خودمختاری مالی بنیاد را تقویت کرده، اما رقابت‌پذیری بخش خصوصی و شفافیت نظام مالی ملی را تضعیف می‌کند.

۲. مقدمه: اقتصاد سیاسی کنگلومراهای فرادولتی

برای درک **مجتمع اقتصادی کمیته امداد**، ابتدا باید اقتصاد سیاسی منحصر به فرد جمهوری اسلامی ایران را واکاوی کرد. اقتصاد پس از انقلاب با ساختاری «سه‌وجهی» مشخص می‌شود: دولتی، تعاونی و خصوصی. با این حال، لایه‌ای که بر این چارچوب قانون اساسی سایه افکنده، بخش «نهادهای عمومی غیردولتی» است که تحت سلطه بنیادها قرار دارد.

این نهادها از مصادره اموال نخبگان پیش از انقلاب متولد شدند و طی چهار دهه، از شرکت‌های نگهدارنده دارایی‌های توقیفی به کنگلومراهای فعال و توسعه‌طلب تبدیل شده‌اند. آنها تحت نظارت رهبری فعالیت می‌کنند که این امر آنها را از نظارت مجلس و اغلب از رژیم‌های مالیاتی و نظارتی استاندارد مصون می‌دارد.

۲.۱ چارچوب حقوقی و ایدئولوژیک

کمیته امداد در ۱۴ اسفند ۱۳۵۷ با هدف حمایت از «مستضعفان» تأسیس شد.^۱ اساسنامه آن شخصیت حقوقی مستقلی به آن می‌دهد، اما جهت‌گیری استراتژیک آن توسط رهبری تعیین می‌شود.^۲ در حالی که مأموریت اجتماعی آن خیریه است، مأموریت اقتصادی آن خودکفایی است؛ یعنی تولید درآمد برای تأمین مالی عملیات خود بدون وابستگی کامل به بودجه دولت. این ضرورت منجر به ایجاد **مجتمع اقتصادی کمیته امداد** شد؛ نهادی تخصصی برای به حداکثر رساندن بازده دارایی‌های بنیاد.

این مجتمع به هلدینگ‌های تخصصی تقسیم شده و نظارت نهایی بر آن نه با مجمع سهامداران متعارف، بلکه با هیئت امنای منصوب رهبری و نظارت مالی **مفید راهبر** است.^۳ این ساختار حاکمیتی، مجتمع را از بررسی عمومی استاندارد عایق می‌کند و ابهامی را که ویژگی بخش فرادولتی ایران است، ایجاد می‌نماید.

۲.۲ مقیاس عملیات

مجتمع اقتصادی کمیته امداد یک نهاد یکپارچه نیست، بلکه یک کنگلومرای متنوع است. پرتفوی آن شامل موارد زیر است:

- **معدن:** استخراج سنگ آهن، طلا و سنگ‌های ساختمانی.
- **کشاورزی:** گلخانه‌های پیشرفته، دامداری و کشت و صنعت.
- **ساختمان:** توسعه شهری، انبوه‌سازی و مهندسی عمران.
- **مالی:** خدمات بانکی از طریق صندوق‌های قرض‌الحسنه و شرکت‌های سرمایه‌گذاری.
- **بازرگانی:** شرکت‌های تجاری درگیر در واردات/صادرات.

۳. آناتومی شرکتی مجتمع اقتصادی کمیته امداد

مجتمع اقتصادی کمیته امداد موتور مالی طراحی شده برای تولید درآمد پایدار است. با این حال، مقیاس عملیات آن نشان‌دهنده اهدافی فراتر از تأمین بودجه صرف است؛ این مقیاس نشان‌دهنده قصد استراتژیک برای کنترل گره‌های کلیدی زنجیره تأمین ملی است.

۳.۱ ساختار هلدینگ و حاکمیت

این مجتمع از چهار هلدینگ اصلی تشکیل شده که ساختاری عمودی و افقی یکپارچه ایجاد می‌کنند: ۱. هلدینگ معادن و صنایع معدنی: عمدتاً توسط کومیدکو و شرکت توسعه و تجهیز معادن امداد نمایندگی می‌شود. ۲. هلدینگ کشاورزی و دامپروری: شبکه وسیعی که بیش از ۱۰۰ واحد کشاورزی را در ۱۶ استان مدیریت می‌کند، از جمله زرین کشت و کشت و صنعت بهار رفسنجان.^۵ ۳. هلدینگ عمران و ساختمان: متمرکز بر شرکت توسعه و عمران ساختمان امداد، مسئول اجرای پروژه‌های ساختمانی و مدیریت دارایی‌های املاک.^۶ ۴. هلدینگ بازرگانی و سرمایه‌گذاری: شامل توسعه تجارت و سرمایه پایدار امداد که مدیریت بازرگانی و پورتهوی سرمایه‌گذاری را بر عهده دارد.^۷

این ساختار به کمیته امداد اجازه می‌دهد هزینه‌ها را درونی‌سازی کند. می‌تواند مواد اولیه خود را استخراج کند (کومیدکو)، فرآوری نماید، در زمین‌های خود مسکن بسازد (هلدینگ عمران) و عملیات را از طریق بانک خود تأمین مالی کند (صندوق امداد ولایت)، و بدین ترتیب یک اقتصاد «حلقه بسته» ایجاد کند که در برابر شوک‌های خارجی مقاوم، اما برای رقابت خارجی انحصارگرایانه است.

۴. هلدینگ‌های استراتژیک در معدن: پرونده کومیدکو

شرکت توسعه معادن و صنایع معدنی کردستان (کومیدکو) نمایانگر چرخش استراتژیک کمیته امداد به سمت صنایع استخراجی، به‌ویژه در استان غنی از مواد معدنی کردستان است. این نهاد به عنوان مطالعه موردی در نحوه شراکت بنیادها با دولت برای انحصار منابع منطقه‌ای عمل می‌کند.

۴.۱ ساختار سهامداری: نکسوس دولت-بنیاد

کومیدکو یک شرکت با مالکیت انحصاری کمیته امداد نیست؛ بلکه یک سرمایه‌گذاری مشترک استراتژیک (Joint Venture) است. ساختار سهامداری آن تجلی آشکار «پیوند دولت-بنیاد» است:

- ۶۰٪ مالکیت (وابستگی کمیته امداد):

- شرکت توسعه و تجهیز معادن امداد.^۹

- معدن فرآور امداد قم.^۹

- معدن فرآور امداد.^۹

- ۴۰٪ مالکیت (وابستگی دولتی):

- ایمیدرو (سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران).^۹

- شرکت ملی فولاد ایران.^۹

تحلیل: این شراکت حیاتی است. ایمیدرو تخصص فنی، تسهیل مجوزها و حمایت دولتی لازم برای اکتشافات بزرگ مقیاس را فراهم می‌کند، در حالی که کمیته امداد سرمایه و نفوذ سیاسی-اجتماعی را تأمین می‌نماید. با در اختیار داشتن سهم عمده، کمیته امداد عملاً کنترل هیئت‌مدیره و استراتژی را در دست دارد، در حالی که حضور شرکت ملی فولاد تضمین‌کننده خریدار برای محصول و ادغام کومیدکو در زنجیره تأمین ملی فولاد است.

۴.۲ جغرافیای عملیاتی: قطب‌های قروه و بیجار

عملیات کومیدکو از نظر جغرافیایی در پهنه‌های اکتشافی **قروه** و **بیجار** در کردستان متمرکز است.^۹ این مناطق از نظر زمین‌شناسی برای ذخایر پلی‌متال، از جمله سنگ آهن و طلا، اهمیت دارند.

- **منطقه قروه:** تمرکز بر استخراج پلی‌متال و طلا.

- **منطقه بیجار:** قطبی برای سنگ آهن، ضروری برای زنجیره فولاد.

- **اکتشاف طلا:** گزارش‌ها حاکی از حفاری و اکتشاف فعال طلا در منطقه **چیچکلو** با نتایج امیدوارکننده برای

یک معدن طلای قابل توجه در غرب ایران است.^{۱۱}

بینش: با کنترل این مناطق، کومیدکو خود را در بالادست زنجیره تأمین فولاد و فلزات گرانبها قرار می‌دهد. اگرچه مأموریت شرکت «توسعه منطقه‌ای» بیان شده، اما این مدل نوعی «ملی‌گرایی منابع» است که در آن ارزش افزوده به جای بنگاه‌های خصوصی محلی، به هلدینگ‌های مرکزی در تهران سرازیر می‌شود.

۴.۳ ادغام در زنجیره فولاد کردستان

اهمیت استراتژیک کومیدکو با اتصال آن به **پروژه زنجیره فولاد کردستان** تقویت می‌شود. دولت تکمیل زنجیره ارزش فولاد (کنسانتره - گندله - آهن اسفنجی - فولاد) را در کردستان اولویت داده است.^{۱۲} فعالیت‌های اکتشافی کومیدکو مواد اولیه (خوراک) کارخانه‌های پایین‌دستی را تأمین می‌کند.

انحصار زنجیره تأمین: دخالت کمیته امداد در اینجا صرفاً مالی نیست. با مالکیت معادن (کومیدکو) و داشتن سهام در شرکت‌های فولادی، بنیاد بازوی ساختمانی خود (توسعه عمران) را در برابر نوسانات قیمت مواد اولیه

بیمه می‌کند. در حالی که توسعه‌دهندگان خصوصی باید فولاد را از بازار آزاد یا بورس کالا بخرند، شرکت‌های تابعه کمیته امداد پتانسیل دسترسی به این مواد را از طریق قیمت‌گذاری انتقالی داخلی یا تخصیص ترجیحی دارند.

۵. هلدینگ‌های استراتژیک در کشاورزی: زرین کشت و امنیت غذایی

در بخش کشاورزی، دخالت کمیته امداد با سایر بنیادهای قدرتمند، به‌ویژه ستاد اجرایی فرمان امام (EIKO) درهم‌تنیده است. مورد زرین کشت شبکه پیچیده سهامداری‌های متقاطع و «مدیران مشترک» را که ویژگی اقتصاد پارادولتی است، روشن می‌سازد.

۵.۱ بحران هویت: کمیته امداد یا ستاد اجرایی؟

بررسی جنایی ثبت شرکت‌ها نکته مهمی را در مورد شرکت زرین کشت پایدار زرنديه آشکار می‌کند. در حالی که این شرکت غالباً با هلدینگ کشاورزی ستاد اجرایی (تدبیر) مرتبط است، ترکیب هیئت‌مدیره نشان‌دهنده دخالت عمیق کمیته امداد است.

- **مدیریت‌های درهم‌تنیده: محمدعلی مشیدی، مدیرعامل زرین کشت، سابقه نمایندگی کشت و صنعت میثاق امداد (زیرمجموعه کمیته امداد) را در هیئت‌مدیره داشته است.**¹³
- **پیامدها:** پدیده «مدیریت‌های درهم‌تنیده»-جایی که مدیران در هیئت‌مدیره بنیادهای ظاهراً جداگانه می‌نشینند- نشان می‌دهد که مرزهای بین کمیته امداد و ستاد نفوذپذیر است. آنها کمتر به عنوان رقیب و بیشتر به عنوان یک بلوک اقتصادی واحد («اقتصاد انقلابی») عمل می‌کنند که تخصص و استراتژی‌های بازار را به اشتراک می‌گذارند.

۵.۲ مقیاس عملیاتی: کشاورزی‌های تک و کنترل بازار

زرین کشت در لبه فناوری کشاورزی ایران فعالیت می‌کند و از گلخانه‌های هیدروپونیک پیشرفته (۱۵ هکتار) در زرنديه برای تولید محصولات صادراتی (لفل، گوجه‌فرنگی) و مدیریت پروژه‌های دامپروری بزرگ استفاده می‌کند.¹⁴

- **جهت‌گیری صادراتی:** بخش قابل توجهی از تولید (تا ۹۰٪ برای برخی محصولات) برای صادرات اختصاص دارد.¹⁵ این امر درآمد ارزی (یورو/دلار) تولید می‌کند که با توجه به کاهش ارزش ریال، برای بنیادها حیاتی است. کشاورزان خصوصی، فاقد شبکه‌های لجستیکی و پوشش سیاسی برای عبور از بوروکراسی‌های صادراتی و تحریم‌ها، برای رقابت در این عرصه با حاشیه سود بالا دچار مشکل هستند.
- **تنظیم بازار:** این شرکت همچنین نقشی در «تنظیم بازار» ایفا می‌کند و در زمان کمبود، گوشت و محصولات

را به دولت عرضه می‌کند.¹⁶ این نقش دوگانه—صادرکننده تجاری و تأمین‌کننده دولتی—دسترسی ممتاز به حقوق آب، انرژی یارانه‌ای و مجوزهای صادراتی را برای آن تضمین می‌کند.

۶. اثر برون‌رانی (Crowding Out) در نهضت ملی مسکن

نهضت ملی مسکن، سیاست شاخص دولت برای ساخت چهار میلیون خانه، به عنوان تئاتر اصلی برای اثر **برون‌رانی** عمل می‌کند. این پدیده، جایی که گسترش بخش شبه‌دولتی فعالیت بخش خصوصی را جابجا می‌کند (بیرون می‌راند)، در اینجا نه تنها از طریق کانال‌های مالی، بلکه از طریق انحصار عوامل فیزیکی تولید: زمین، مصالح و قدرت تنظیم‌گری، خود را نشان می‌دهد.

۶.۱ مکانیسم ۱: تصرف زمین و تخصیص ترجیحی

مهم‌ترین مانع ورود به بازار مسکن ایران هزینه زمین است. کمیته امداد با یک مزیت متمایز عمل می‌کند: دسترسی به زمین‌های مصادره شده، وقفی یا منتقل شده دولتی با هزینه صفر یا نزدیک به صفر.

- **واحد «تحقیق و استرداد»:** این واحد در درون کمیته امداد وظیفه شناسایی و مدیریت املاکی را دارد که از نخبگان پیش از انقلاب مصادره شده یا به عنوان «بلاصاحب» یا «رها شده» برچسب‌گذاری شده‌اند.¹⁷ این املاک اغلب از طریق احکام دادگاه‌های انقلاب به کمیته امداد منتقل می‌شوند.
- **بانک زمین:** کمیته امداد دارای بانک زمین عظیمی است. در زمینه نهضت ملی مسکن، بنیاد این زمین‌ها را برای توسعه ارائه می‌دهد. برای مثال، اختلافات در شهر **صحنه** در مورد مالکیت کمیته امداد بر قطعات بزرگ زمین، اغلب با اولویت دادن به ادعاهای بنیاد بر منافع خصوصی محلی یا حقوق عرفی حل و فصل شد تا توسعه مسکن تسهیل شود.¹⁸
- **تحلیل برون‌رانی:** وقتی بازوی ساختمانی کمیته امداد (**توسعه عمران**) این زمین‌ها را توسعه می‌دهد، هزینه‌های تملک زمین را که توسعه‌دهندگان خصوصی را فلج می‌کند، متحمل نمی‌شود. در نتیجه، می‌تواند واحدها را با قیمت‌ها یا حاشیه‌های سودی ارائه دهد که شرکت‌های خصوصی قادر به رقابت با آن نیستند. بخش خصوصی عملاً از بازار مسکن مقرون‌به‌صرفه «بیرون رانده» می‌شود زیرا نمی‌تواند با نهادی که نهاده اصلی خود (زمین) را رایگان به دست می‌آورد، رقابت کند.

۶.۲ مکانیسم ۲: انحصار زنجیره تأمین مصالح

هزینه‌های ساخت‌وساز به شدت تحت تأثیر فولاد و سیمان است. همانطور که در بخش کومیدکو به تفصیل شرح داده شد، کمیته امداد و سازمان‌های همسو کنترل سهم بزرگی از استخراج و فرآوری معدنی ایران را در دست دارند.

- **کارگروه فولاد و سیمان:** دولت کارگروه‌هایی را برای تضمین تأمین مصالح نهضت ملی مسکن با قیمت‌های کنترل شده ایجاد کرده است.¹⁹
- **دور زدن بازار:** در حالی که دولت الزام می‌کند مصالح از طریق **بورس کالا** خریداری شود تا شفافیت تضمین گردد²¹، بنیادها اغلب درگیر قیمت‌گذاری انتقالی داخلی یا تخصیص‌های بلوکی هستند. پروژه‌های ساختمانی کمیته امداد می‌توانند فولاد را از معادن وابسته (مانند شرکای پایین‌دستی کومیدکو) تأمین کنند و عملاً خود را در برابر تورم بیمه نمایند.
- **تأثیر بر بخش خصوصی:** توسعه‌دهندگان مستقل مجبورند مصالح را با نرخ‌های نوسانی بازار آزاد یا قیمت‌های متورم خریداری کنند. این سیستم قیمت‌گذاری دوگانه مانعی غیرقابل عبور برای شرکت‌های خصوصی ایجاد می‌کند که آنها را به پیمانکاران دست‌دوم برای پروژه‌های بنیاد تقلیل می‌دهد.

۶.۳ مکانیسم ۳: تسخیر رگولاتوری و «درب گردان»

- تسلط کمیته امداد در بخش مسکن با جابجایی پرسنل بین بنیاد، دولت و سایر بنیادها تقویت می‌شود.
- **مطالعه موردی: ابوالفضل شاه‌علی:** یک چهره کلیدی در این پیوند **ابوالفضل شاه‌علی** است. او به عنوان مدیرعامل شرکت توسعه عمران ساختمان امداد (کمیته امداد) خدمت کرده، سپس به هلدینگ عمران و ساختمان صندوق بازنشستگی (صبا عمران) رفته و بعداً به ریاست سازمان اموال و املاک بنیاد مستضعفان منصوب شده است.²³
 - **پیامد:** این گردش مدیران نخبه تضمین می‌کند که «قواعد بازی» در بخش مسکن—مناقضات، مقررات منطقه‌بندی و مدل‌های تأمین مالی—توسط افرادی نوشته و اجرا شود که با مدل پارادولتی همسو هستند. این امر محیط نظارتی را ایجاد می‌کند که به‌طور طبیعی به نفع بنیادهای بزرگ است.

۷. بانکداری سایه: صندوق امداد ولایت

صندوق قرض‌الحسنه امداد ولایت قلب مالی کمیته امداد است. اگرچه به عنوان یک نهاد وام‌دهی خیرخواهانه و بدون بهره بازاریابی می‌شود، تحلیل دقیق نشان می‌دهد که به عنوان یک **بانک سایه** عمل می‌کند—یک واسطه مالی غیربانکی که خدمات شبه‌بانکی ارائه می‌دهد در حالی که درگیر آربیتراژ نظارتی است.

۷.۱ تعریف بانکداری سایه در بستر ایران

در سطح جهانی، بانکداری سایه اغلب به صندوق‌های پوشش ریسک اشاره دارد. در ایران، به مؤسسات مالی (مؤسسات اعتباری، صندوق‌های قرض‌الحسنه) اشاره دارد که به بنیادهای انقلابی متصل هستند و خارج از نظارت کامل بانک مرکزی (CBI) فعالیت می‌کنند.

۷.۲ مدیریت نقدینگی و «حلقه بسته»

این صندوق کارکردی حیاتی فراتر از وام‌دهی به فقرا دارد: **مدیریت نقدینگی** برای مجتمع اقتصادی کمیته امداد.

- **بسیج سپرده‌ها:** صندوق مبالغ هنگفتی از سپرده‌های خرد حاصل از کمک‌های خیریه (صدقه، زکات)، مشارکت‌های خیرین و جریان‌های نقدی عملیاتی شرکت‌های تابعه کمیته امداد را بسیج می‌کند.²⁶
- **طرح «امین»:** این ابتکار استراتژیک خیرین، شرکت‌ها و حتی نهادهای دولتی را تشویق می‌کند تا وجوه خود را سپرده‌گذاری کنند با این وعده که صندوق به افراد نیازمند یا کارکنان تعیین‌شده وام دهد.²⁸ این طرح به عنوان یک «ضریب‌فزاینده سپرده» عمل می‌کند و به صندوق اجازه می‌دهد نقدینگی را از بخش‌های خصوصی و عمومی جذب کند.
- **خزانه داخلی:** در حالی که مأموریت اعلام شده وام به نیازمندان است، استخر نقدینگی به عنوان خزانه‌ای برای کمیته امداد عمل می‌کند. در زمان‌های محدودیت جریان نقدینگی، این وجوه می‌تواند به صورت تئوریک نیازهای عملیاتی هلدینگ اقتصادی را پوشش دهد و منبع سرمایه ارزانی فراهم کند که رقابای خصوصی (که باید با نرخ‌های بهره بالای ۲۰٪ وام بگیرند) به آن دسترسی ندارند.

۷.۳ سپر نظارتی مفید راهبر

- قطعی‌ترین جنبه وضعیت بانکداری سایه صندوق امداد ولایت، مکانیسم حسابرسی و نظارت آن است.
- **حسابرسی انحصاری:** این صندوق توسط **موسسه مفید راهبر** حسابرسی می‌شود؛ موسسه‌ای که منحصراً به نهادهای تحت نظر دفتر رهبری اختصاص دارد.³ مفید راهبر صرفاً یک حسابرس نیست؛ یک دروازه‌بان است. گزارش‌های آن داخلی و محرمانه برای سیستم دفتر رهبری است.
 - **آربیتراژ نظارتی:** در حالی که صندوق ادعا می‌کند دارای مجوز بانک مرکزی است³¹، نظارت مفید راهبر یک «سپر نظارتی» ایجاد می‌کند. بانک مرکزی از لحاظ تاریخی در اعمال مقررات احتیاطی سختگیرانه (مانند نسبت کفایت سرمایه یا بررسی‌های ضد پولشویی) بر صندوق‌های وابسته به بنیادها با مشکل مواجه بوده است.

۸. سنتز: ماتروشکای تاریک

تحلیل مجتمع اقتصادی کمیته امداد ساختاری مشابه یک عروسک «ماتروشکای تاریک» را آشکار می‌کند، جایی که لایه‌های نیکوکاری، هسته‌ای سخت از سلطه اقتصادی را پنهان می‌کنند.

1. **پوسته بیرونی:** یک خیریه نیکوکار که رفاه ضروری را برای میلیون‌ها نفر فراهم می‌کند و با ایدئولوژی مذهبی و انقلابی مشروعیت می‌یابد.

2. **لایه دوم:** یک شرکت هلدینگ (مجتمع اقتصادی) فعال در معدن، کشاورزی و ساختمان که با کارایی یک کنگلومرا اما امتیازات یک ارگان دولتی عمل می‌کند.
3. **لایه سوم:** شبکه‌ای درهم‌تنیده از مالکیت‌های متقاطع با سایر بنیادها (ستاد، بنیاد مستضعفان) که کارتل‌هایی در بخش‌های استراتژیک (فولاد، امنیت غذایی) ایجاد می‌کند.
4. **هسته:** یک موتور بانکداری سایه (صندوق امداد ولایت) که سرمایه فی‌پان‌تروپیک را به نقدینگی شرکتی باز یافت می‌کند و توسط حسابرس وفادار به نظام (مفید راهبر) از بررسی محافظت می‌شود.

۹. نتیجه‌گیری

مجتمع اقتصادی کمیته امداد یک پیروزی در مهندسی پارادولتی است. این نهاد با موفقیت مأموریت فقرزدایی را به پول تبدیل کرده و کنگلومرای خودکفا ایجاد نموده که بر معدن، کشاورزی و ساختمان مسلط است. از طریق **کومیدکو** زنجیره تأمین معدنی را ایمن می‌کند؛ از طریق **زرین کشت** امنیت غذایی و ارزش خارجی را تأمین می‌کند؛ از طریق **نهیض ملی مسکن** زمین‌های مصادره‌ای را به دارایی‌های املاک تبدیل می‌نماید؛ و از طریق **صندوق امداد ولایت**، مخزنی از نقدینگی خارج از سیستم بانکی متعارف را حفظ می‌کند.

برای اقتصاد ایران، پیامدها عمیق است. رشد مجتمع اقتصادی کمیته امداد نشان می‌دهد که مسیر توسعه اقتصادی در ایران به‌طور فزاینده‌ای توسط بنیادهای پارادولتی فرش می‌شود. این امر بخش خصوصی را در چشم‌اندازی رها می‌کند که قدرتمندترین رقیب همزمان قانون‌گذار، زمین‌دار و خیر معاف از مالیات است. تا زمانی که مزایای ساختاری بنیادها—به‌ویژه «سپر مفید راهبر» و امتیازات «بانک زمین»—مورد رسیدگی قرار نگیرد، توسعه واقعی بخش خصوصی در ایران توهمی بیش نخواهد بود که توسط سایه گسترده بنیادها «بیرون رانده» (Crowded Out) شده است.

Works cited

1. کمیته امداد امام خمینی - ویکی‌پدیا، دانشنامهٔ آزاد, accessed February 18, 2026, https://fa.wikipedia.org/wiki/%DA%A9%D9%85%DB%8C%D8%AA%D9%87_%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF_%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%85_%D8%AE%D9%85%DB%8C%D9%86%DB%8C
2. طرح ها و لوایح, accessed February 18, 2026, https://rc.majlis.ir/fa/law/print_version/929312
3. کارنامه‌ی مالی رهبری - تهران بیرو - accessed February 18, 2026, [/https://tehranbureau.com/fa/supreme-leaders-financial-portfolio-fa](https://tehranbureau.com/fa/supreme-leaders-financial-portfolio-fa)
4. موسسه حسابرسی مفید راهبر - تبیان, accessed February 18, 2026,

<https://www.tebyan.net/news/397962/%D9%85%D9%88%D8%B3%D8%B3%D9%87-%D8%AD%D8%B3%D8%A7%D8%A8%D8%B1%D8%B3%D9%8A-%D9%85%D9%81%D9%8A%D8%AF-%D8%B1%D8%A7%D9%87%D8%A8%D8%B1>

5. جزئیات فعالیت‌های اقتصادی کمیته امداد - مردم سالاری آنلاین, accessed February 18, 2026,

<https://www.mardomsalari.ir/report/111086/%D8%AC%D8%B2%D8%A6%DB%8C%D8%A7%D8%AA-%D9%81%D8%B9%D8%A7%D9%84%DB%8C%D8%AA-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF%DB%8C-%DA%A9%D9%85%DB%8C%D8%AA%D9%87-%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF>

6. شرکت توسعه عمران ساختمان امداد - مجتمع اقتصادی کمیته امداد امام خمینی, accessed February 18, 2026,

<https://ecemdad.ir/holdings/civil-development/civil-development>

7. مجتمع اقتصادی کمیته امداد امام خمینی(ره), accessed February 18, 2026, [/https://ecemdad.ir](https://ecemdad.ir)

8. شرکت توسعه تجارت و سرمایه پایدار امداد, accessed February 18, 2026, <https://ecemdad.ir/holdings/business/business>

9. سهامداران - شرکت توسعه معادن و صنایع معدنی کردستان, accessed February 18, 2026, [/https://kummidco.com/shareholders](https://kummidco.com/shareholders)

10. شرکت توسعه معادن و صنایع معدنی کردستان: کومیدکو, accessed February 18, 2026, [/https://kummidco.com](https://kummidco.com)

11. اخبار - صفحه 7 از 9 - شرکت توسعه معادن و صنایع معدنی کردستان, accessed February 18, 2026, <https://kummidco.com/blog/page/7>

12. شکوفایی اقتصادی و صنعتی غرب کشور با تکمیل زنجیره فولاد کردستان - گزارش خبر, accessed February 18, 2026,

<https://gozareshkhabar.ir/fa/content/458234/%D8%B4%DA%A9%D9%88%D9%81%D8%A7%DB%8C%DB%8C-%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF%DB%8C-%D9%88-%D8%B5%D9%86%D8%B9%D8%AA%DB%8C-%D8%BA%D8%B1%D8%A8-%DA%A9%D8%B4%D9%88%D8%B1-%D8%A8%D8%A7-%D8%AA%DA%A9%D9%85%DB%8C%D9%84-%D8%B2%D9%86%D8%AC%DB%8C%D8%B1%D9%87-%D9%81%D9%88%D9%84%D8%A7%D8%AF-%DA%A9%D8%B1%D8%AF%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86>

13. محمد علی مشیدی - رسمیو | پلتفرم ارتباط و تحلیل کسب و کارها, accessed February 18, 2026,

<https://rasmio.com/person/1FC801D5/%D9%85%D8%AD%D9%85%D8%AF%20%D8%B9%D9%84%DB%8C%20%D9%85%D8%B4%DB%8C%D8%AF%DB%8C>

14. زرین کشت پایدار - accessed February 18, 2026, AKP,

<https://www.akpsho.com/shopview/15146/%D8%B2%D8%B1%DB%8C%D9%86+%DA%A9%D8%B4%D8%AA+%D9%BE%D8%A7%DB%8C%D8%AF%D8%A7%D8%B1>

15. زرین کشت پایدار زرنديه - ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره), accessed February 18, 2026,

<https://setad.ir/tag/%D8%B2%D8%B1%DB%8C%D9%86+%DA%A9%D8%B4%D8%AA+%D9%BE%D8%A7%DB%8C%D8%AF%D8%A7%D8%B1+%D8%B2%D8%B1%D9%86%D8%AF%DB%8C%D9%87>

16. وزارت جهاد کشاورزی - ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره), accessed February 18, 2026,

<https://setad.ir/tag/%D9%88%D8%B2%D8%A7%D8%B1%D8%AA+%D8%AC%D9%87%D8%A7%D8%AF+%DA%A9%D8%B4%D8%A7%D9%88%D8%B1%D8%B2%DB%8C>

17. موسسه املاک و مستغلات - مجتمع اقتصادی کمیته امداد امام خمینی, accessed February 18, 2026, <https://ecemdad.ir/headquarters-department/real-estate>

18. بعدازچنددهه بلاتکلیفی املاک مورداختلاف کمیته امداد امام خمینی ره و شهروندان صحنه تعیین تکلیف شد - استانها, accessed February 18, 2026,

<https://ostanha.tabnak.ir/fa/news/590082/%D8%A8%D8%B9%D8%AF%D8%A7%D8%B2%DA%86%D9%86%D8%AF%D8%AF%D9%87%D9%87-%D8%A8%D9%84%D8%A7%D8%AA%DA%A9%D9%84%DB%8C%D9%81%DB%8C-%D8%A7%D9%85%D9%84%D8%A7%DA%A9-%D9%85%D9%88%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D8%AE%D8%AA%D9%84%D8%A7%D9%81-%DA%A9%D9%85%DB%8C%D8%AA%D9%87-%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%85-%D8%AE%D9%85%DB%8C%D9%86%DB%8C-%D8%B1%D9%87-%D9%88-%D8%B4%D9%87%D8%B1%D9%88%D9%86%D8%AF%D8%A7%D9%86-%D8%B5%D8%AD%D9%86%D9%87-%D8%AA%D8%B9%DB%8C%DB%8C%D9%86-%D8%AA%DA%A9%D9%84%DB%8C%D9%81-%D8%B4%D8%AF>

19. پرونده طرح نهضت ملی مسکن - پایگاه خبری وزارت راه و شهرسازی, accessed February 18, 2026,

<http://news.mrud.ir/subject/103617/%D9%BE%D8%B1%D9%88%D9%86%D8%AF%D9%87-%D8%B7%D8%B1%D8%AD-%D9%86%D9%87%D8%B6%D8%AA-%D9%85%D9%84%DB%8C-%D9%85%D8%B3%DA%A9%D9%86>

20. کارگروه تامین مصالح ساختمانی طرح نهضت ملی مسکن تشکیل می‌شود - ایرنا, accessed

[D8%AF-%D9%85%D8%B3%D8%AA%D8%B6%D8%B9%D9%81%D8%A7%D9%86-%D8%B4%D8%AF](https://www.bultannews.com/fa/news/821575/%D8%B4%D8%A7%D9%87-%D8%B9%D9%84%D9%8A-%D9%85%D8%AF%D9%8A%D8%B1%D8%B9%D8%A7%D9%85%D9%84-%D8%B4%D8%B1%D9%83%D8%AA-%D8%B5%D8%A8%D8%A7-%D8%B9%D9%85%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%87%D9%84%D8%AF%D9%8A%D9%86%D8%AF-%D8%AA%D8%AE%D8%B5%D8%B5%D9%8A-%D8%B9%D9%85%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%88-%D8%B3%D8%A7%D8%AE%D8%AA%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%B5%D9%86%D8%AF%D9%88%D9%82-%D8%A8%D8%A7%D8%B2%D9%86%D8%B4%D8%B3%D8%AA%DA%AF%D9%8A-%D9%83%D8%B4%D9%88%D8%B1-%D8%B4%D8%AF)

25. شاه علي مديرعامل شرکت صبا عمران هلدینگ تخصصي عمران و ساختمان صندوق بازنشستگي کشور شد - بولتن نيوز، accessed February 18, 2026,

<https://www.bultannews.com/fa/news/821575/%D8%B4%D8%A7%D9%87-%D8%B9%D9%84%D9%8A-%D9%85%D8%AF%D9%8A%D8%B1%D8%B9%D8%A7%D9%85%D9%84-%D8%B4%D8%B1%D9%83%D8%AA-%D8%B5%D8%A8%D8%A7-%D8%B9%D9%85%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%87%D9%84%D8%AF%D9%8A%D9%86%D8%AF-%D8%AA%D8%AE%D8%B5%D8%B5%D9%8A-%D8%B9%D9%85%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%88-%D8%B3%D8%A7%D8%AE%D8%AA%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%B5%D9%86%D8%AF%D9%88%D9%82-%D8%A8%D8%A7%D8%B2%D9%86%D8%B4%D8%B3%D8%AA%DA%AF%D9%8A-%D9%83%D8%B4%D9%88%D8%B1-%D8%B4%D8%AF>

26. صندوق قرض الحسنه امداد ولايت Sqev.ir - ورود به سايت - سامانه ها، accessed February 18, 2026,

<https://www.samanehha.com/web/1116/%D8%B5%D9%86%D8%AF%D9%88%D9%82-%D9%82%D8%B1%D8%B6-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B3%D9%86%D9%87-%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF-%D9%88%D9%84%D8%A7%DB%8C%D8%AA.html>

27. پرداخت ۱۵۰ ميليون وام کارگشایی توسط صندوق امداد ولايت - شرکت آرشيت مهر رایانه، accessed February 18, 2026, <https://blog.arshitrayaneh.com/emdad-velayat>

28. پرداخت ۱۰۴ ميليارد تومان وام به مددجویان کرمانشاهی توسط صندوق امداد ولايت - خبرگزاری برنا، accessed February 18, 2026,

<https://borna.news/fa/news/2309102/%D9%BE%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D8%AE%D8%AA-%DB%B1%DB%B0%DB%B4-%D9%85%DB%8C%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%B1%D8%AF-%D8%AA%D9%88%D9%85%D8%A7%D9%86-%D9%88%D8%A7%D9%85-%D8%A8%D9%87-%D9%85%D8%AF%D8%AF%D8%AC%D9%88%DB%8C%D8%A7%D9%86-%DA%A9%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86%D8%B4%D8%A7%D9%87%DB%8C-%D8%AA%D9%88%D8%B3%D8%B7-%D8%B5%D9%86%D8%AF%D9%88%D9%82-%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF-%D9%88%D9%84%D8%A7%DB%8C%D8%AA>

29. صندوق امداد - خبربان، accessed February 18, 2026, <https://029729.khabarban.com>

30. پرداخت 320 ميلياردريال تسهیلات توسط صندوق قرض الحسنه امدادولايت گیلان - ایرنا، accessed February 18, 2026,

<https://www.irna.ir/news/82833617/%D9%BE%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D8%AE%D8%AA-320%D9%85%D9%8A%D9%84%D9%8A%D8%A7%D8%B1%D8%AF%D8%B1%D9%8A%D8%A7%D9%84-%D8%AA%D8%B3%D9%87%D9%8A%D9%84%D8%A7%D8%AA-%D8%AA%D9%88%D8%B3%D8%B7-%D8%B5%D9%86%D8%AF%D9%88%D9%82-%D9%82%D8%B1%D8%B6-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B3%D9%86%D9%87-%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF%D9%88%D9%84%D8%A7%D9%8A%D8%AA>

31. مؤسسه صندوق قرض الحسنه امداد ولایت - رسمیو, accessed February 18, 2026,

<https://rasmio.com/company/14005899452/%D8%B5%D9%86%D8%AF%D9%88%D9%82%20%D9%82%D8%B1%D8%B6%20%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B3%D9%86%D9%87%20%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF%20%D9%88%D9%84%D8%A7%DB%8C%D8%AA>

اکوسیستم مصونیت مالی: کالبدشکافی معافیت‌ها، مکانیسم جمعی-خرجی و خزانه‌داری موازی در کمیته امداد

۱. مقدمه: معماری فرار از نظارت مالی

ساختار مالی نهادهای انقلابی در ایران، و به طور خاص **مجتمع اقتصادی کمیته امداد**، بر پایه یک «اکوسیستم مصونیت» بنا شده است. این اکوسیستم تنها حاصل یک خلأ قانونی نیست، بلکه نتیجه مهندسی دقیق قوانین مالیاتی، ترفندهای بودجه‌ریزی و ایجاد ساختارهای بانکی موازی است. هدف نهایی این سیستم، انباشت سرمایه در لایه‌های بالایی «ماتروشکا» و جلوگیری از نشت منابع به خزانه عمومی دولت (خزانه ملی) است. این گزارش سه ستون اصلی این مصونیت را تشریح می‌کند: بهره‌برداری از ماده ۲ قانون مالیات‌ها، چرخه بیهوده مالیاتی (جمعی-خرجی) و سیستم خزانه‌داری سایه.

۲. سپر قانونی: کالبدشکافی ماده ۲ قانون مالیات‌های مستقیم

سنگ بنای امپراتوری مالی کمیته امداد، ماده ۲ قانون مالیات‌های مستقیم است. این ماده قانونی، خط مرزی است که اقتصاد رسمی و شفاف را از «اقتصاد نهادی» جدا می‌کند.

۲.۱. معافیت نهادی در برابر فعالیت اقتصادی

طبق بند ۴ ماده ۲ قانون مالیات‌های مستقیم، «بنیادها و نهادهای انقلاب اسلامی که دارای مجوز معافیت از طرف حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری هستند» از پرداخت مالیات معاف‌اند.^۱ کمیته امداد به صراحت در فهرست این نهادها قرار دارد [۹].

- **چالش تبصره ۲:** اگرچه تبصره ۲ این ماده بیان می‌کند که درآمدهای حاصل از «فعالیت‌های اقتصادی» (مانند صنعتی، معدنی، تجاری) مشمول مالیات است [۱۰]، اما مجتمع اقتصادی کمیته امداد از طریق مکانیسم‌های حقوقی پیچیده، این مرز را محو می‌کند.
- **تکنیک "ماموریت‌محور" (Mission-Oriented):** شرکت‌های تابعه با تعریف پروژه‌های تجاری خود (مانند ساخت‌وسازهای لوکس یا معادن) در قالب «پروژه‌های حمایتی» یا «تامین منابع برای محرومان»، تلاش می‌کنند چتر معافیت نهاد اصلی را بر سر فعالیت‌های انتفاعی بگسترانند. سود حاصله به جای ثبت به عنوان "سود تجاری"، به عنوان "کمک به نهاد مادر" انتقال می‌یابد که ذاتاً معاف از مالیات است.

۲.۲. انباشت سرمایه در رأس هرم

ساختار هلدینگ مجتمع اقتصادی به گونه‌ای طراحی شده که سود شرکت‌های تابعه (مانند **کومیدکو** در معدن یا **توسعه تجارت** در بازرگانی) به سرعت به لایه‌های بالاتر منتقل شود. از آنجا که نهاد بالادستی (کمیته امداد) طبق ماده ۲ معاف است، انباشت ثروت در این لایه بدون کسر مالیات صورت می‌گیرد. این امر قدرت نقدینگی عظیمی را برای خرید دارایی‌های جدید یا ورود به بازارهای جدید (مانند بورس) فراهم می‌کند، قدرتی که رقبای بخش خصوصی (که ۲۵٪ مالیات بر درآمد می‌دهند) از آن محروم‌اند.

۳. توهم مالیاتی: مکانیسم «جمع‌ی-خرجی» در بودجه

حتی زمانی که قانونگذار تلاش می‌کند نهادها را مشمول مالیات کند (مانند قوانین بودجه سالانه)، سیستم از طریق مکانیسم «جمع‌ی-خرجی» (**Jam-Kharji**) این مالیات را خنثی می‌کند. این مکانیسم عملاً نرخ مؤثر مالیاتی را به «صفر» می‌رساند.

۳.۱. چرخه بازگشت پول

در جداول بودجه سنواتی (به ویژه جداول پیوست مربوط به شرکت‌های دولتی و نهادها)، ردیف‌هایی برای مالیات

نهادهای انقلابی در نظر گرفته می‌شود. اما بلافاصله در بخش مصارف، ردیفی دقیقاً معادل همان مبلغ به عنوان «کمک به نهاد» یا «بازگشت منابع» تعریف می‌شود.

• نحوه عملکرد:

1. شرکت‌های تابعه کمیته امداد (روی کاغذ) مبلغی را به عنوان مالیات اظهار می‌کنند.
 2. این مبلغ در ستون درآمدهای دولت ثبت می‌شود (بخش "جمع").
 3. خزانه‌داری کل، همین مبلغ را تحت عناوین مختلفی مثل «کمک به محرومیت‌زدایی»، «ارتقای عدالت آموزشی» یا «اجرای نیات واقفین» به حساب‌های کمیته امداد واریز می‌کند (بخش "خرج").³
- نتیجه: پول از جیب راست نهاد خارج و به جیب چپ آن بازمی‌گردد. دولت هیچ درآمد خالص واقعی کسب نمی‌کند، اما در آمارها ادعا می‌شود که نهادها مالیات پرداخته‌اند.

۳.۲. مستندات بودجه ۱۴۰۳

در قانون بودجه ۱۴۰۳ و پیش‌نویس ۱۴۰۴، احکامی وجود دارد که به صراحت اجازه می‌دهد مالیات‌های پرداختی توسط شرکت‌های تابعه نهادهای زیر نظر رهبری، برای مصارف خود آن نهادها (مانند مسکن محرومان) هزینه شود.³ به عنوان مثال، مالیات پروژه‌های مسکن مددجویان کمیته امداد مشمول نرخ صفر یا بازگشت کامل است.⁴ این چرخه بسته، مفهوم «مالیات» را به «حسابداری داخلی» تقلیل می‌دهد.

۴. خزانه‌داری موازی: دور زدن خزانه‌داری کل کشور (TSA)

یکی از ارکان اصلی حاکمیت مالی دولت، تمرکز تمام حساب‌ها در حساب واحد خزانه (Treasury Single Account - TSA) نزد بانک مرکزی است. اما کمیته امداد و مجتمع اقتصادی آن، با ایجاد یک سیستم خزانه‌داری موازی، استقلال مالی خود را حفظ کرده‌اند.

۴.۱. مقاومت در برابر ماده ۵۳ قانون اساسی

اصل ۵۳ قانون اساسی و قوانین مؤخر (مانند قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه) همه دستگاه‌ها را ملزم می‌کنند حساب‌های خود را در بانک مرکزی متمرکز کنند.⁶ با این حال، نهادهایی مانند کمیته امداد با استناد به استقلال نهادی و اذن رهبری، از ادغام کامل در این سیستم خودداری کرده‌اند.

- حساب‌های فرعی: گزارش‌ها حاکی از وجود هزاران حساب فرعی (غیرمجاز از نظر خزانه) در بانک‌های تجاری است که نهادها برای مدیریت نقدینگی خود استفاده می‌کنند.⁸ این حساب‌ها خارج از رصد لحظه‌ای خزانه‌داری کل هستند و به نهاد اجازه می‌دهند منابع خود را بدون نظارت دولت جابجا کند.

۴.۲. نقش محوری صندوق امداد ولایت

صندوق قرض الحسنه امداد ولایت به عنوان قلب تپنده این خزانه‌داری موازی عمل می‌کند [11].

- مدیریت نقدینگی (Cash Management): به جای اینکه درآمدهای شرکت‌های تابعه (مانند فولاد، کشاورزی، و...) به حساب خزانه دولت واریز شود، این منابع به عنوان «سپرده» یا «وجوه اداره شده» در صندوق امداد ولایت نگهداری می‌شوند [12].
- بانکداری سایه: این صندوق با جذب سپرده‌های خیرین و منابع شرکت‌های تابعه، عملاً مانند یک بانک عمل می‌کند اما از بسیاری از نظارت‌های سختگیرانه بانک مرکزی (مانند سپرده قانونی و کفایت سرمایه) معافیت‌هایی دارد یا تحت نظارت منعطف‌تری قرار می‌گیرد [13].
- فرار از انجماد منابع: با نگهداری وجوه در این صندوق، کمیته امداد اطمینان حاصل می‌کند که نقدینگی‌اش توسط دولت (در مواقع کسری بودجه) بلوکه نمی‌شود و می‌تواند آزادانه برای پروژه‌های اقتصادی یا حمایتی خود هزینه کند.

۵. نتیجه‌گیری: دولت در دولت

تحلیل این سه لایه (معافیت ماده ۲، چرخه جمعی-خرجی، و خزانه‌داری موازی) نشان می‌دهد که مجتمع اقتصادی کمیته امداد نه به عنوان یک بازیگر اقتصادی در بازار آزاد، بلکه به عنوان یک «دولت موازی» عمل می‌کند.

این ساختار به کمیته امداد اجازه می‌دهد:

1. سود خالص خود را ماکسیمم کند (عدم پرداخت مالیات واقعی).
2. از شفافیت بودجه‌ای بگریزد (مکانیسم جمعی-خرجی).
3. کنترل کامل بر جریان نقدینگی خود داشته باشد (خزانه‌داری موازی).

نتیجه نهایی، تضعیف حاکمیت مالی دولت مرکزی و ایجاد یک انحصار اقتصادی غیرقابل رقابت برای بخش خصوصی است که با برچسب «محرومیت‌زدایی»، امپراتوری اقتصادی خود را گسترش می‌دهد.

Works cited

1. ماده 2 قانون مالیات های مستقیم - دقیق محاسب, accessed February 18, 2026, <https://hrs-tax.com/article-2-direct-taxes-law>
2. ماده 2 قانون مالیات‌های مستقیم - اشخاص مشمول پرداخت مالیات نیستند - حساب اندیش ایرانیان, accessed February 18, 2026, <https://hesabandish.com/matter2>

3. قانون بودجه سال 1403 کل کشور، accessed February 18, 2026, <https://iranbudget.org/blog/wp-content/uploads/2024/08/F-1403-00.pdf>
4. قانون بودجه سال 1404 کل کشور (بخش اول) «سقف منابع عمومی دولت و مفروضات منابع و مصارف»، accessed February 18, 2026, <https://qavanin.ir/Law/TreeText/?IDS=9519516521697556277>
5. احکام مالیاتی لایحه بودجه ۱۴۰۳ : نگاهی بر مهم ترین تغییرات - راوی حساب، accessed February 18, 2026, <https://www.ravihesab.com/budget1403>
6. بانک مرکزی؛ مجری اول و آخر انتقال حساب شرکت‌های دولتی به خزانه - خبرگزاری مهر، accessed February 18, 2026, <https://www.mehrnews.com/news/5620288/%D8%A8%D8%A7%D9%86%DA%A9-%D9%85%D8%B1%DA%A9%D8%B2%DB%8C-%D9%85%D8%AC%D8%B1%DB%8C-%D8%A7%D9%88%D9%84-%D9%88-%D8%A2%D8%AE%D8%B1-%D8%A7%D9%86%D8%AA%D9%82%D8%A7%D9%84-%D8%AD%D8%B3%D8%A7%D8%A8-%D8%B4%D8%B1%DA%A9%D8%AA-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%AF%D9%88%D9%84%D8%AA%DB%8C-%D8%A8%D9%87-%D8%AE%D8%B2%D8%A7%D9%86%D9%87>
7. کاهش ۲۵۰ هزار حساب دستگاه‌ها به ۲۰ هزار حساب متمرکز نزد خزانه - ایرنا، accessed February 18, 2026, <https://www.irna.ir/news/85550005/%DA%A9%D8%A7%D9%87%D8%B4-%DB%B2%DB%B5%DB%B0-%D9%87%D8%B2%D8%A7%D8%B1-%D8%AD%D8%B3%D8%A7%D8%A8-%D8%AF%D8%B3%D8%AA%DA%AF%D8%A7%D9%87-%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%DB%B2%DB%B0-%D9%87%D8%B2%D8%A7%D8%B1-%D8%AD%D8%B3%D8%A7%D8%A8-%D9%85%D8%AA%D9%85%D8%B1%DA%A9%D8%B2-%D9%86%D8%B2%D8%AF-%D8%AE%D8%B2%D8%A7%D9%86%D9%87>
8. انتقال 23 هزار و 800 حساب فرعی به حساب واحد خزانه، accessed February 18, 2026, <https://dolat.ir/detail/399298/%D8%A7%D9%86%D8%AA%D9%82%D8%A7%D9%84-23-%D9%87%D8%B2%D8%A7%D8%B1-%D9%88-800-%D8%AD%D8%B3%D8%A7%D8%A8-%D9%81%D8%B1%D8%B9%DB%8C-%D8%A8%D9%87-%D8%AD%D8%B3%D8%A7%D8%A8-%D9%88%D8%A7%D8%AD%D8%AF-%D8%AE%D8%B2%D8%A7%D9%86%D9%87>
9. اجازه استفاده از معافیت مالیاتی موضوع ماده، 2 قانون ... - مرکز پژوهش‌ها، accessed February 18, 2026, <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/112078>
10. ماده 2 قانون مالیات‌های مستقیم - اشخاصی که مشمول مالیات نیستند - آکادمی علیرضا محمدی، accessed February 18, 2026, <https://mohammadi-finance.ir/lessons/%D9%85%D8%A7%D8%AF%D9%87-2-%D8%A8%D9%87-%D8%AD%D8%B3%D8%A7%D8%A8-%D9%88%D8%A7%D8%AD%D8%AF-%D8%AE%D8%B2%D8%A7%D9%86%D9%87>

<https://blog.arshitraneh.com/emdad-velayat>
/C%D9%85-%D8%A7%D8%B4%D8%AE%D8%A7%D8%B5%DB%8C-%DA%A9

11. پرداخت ۱۵۰ میلیون وام کارگشایی توسط صندوق امداد ولایت - شرکت آرشیت مهر رایانه,
/accessed February 18, 2026, <https://blog.arshitraneh.com/emdad-velayat>

12. پرداخت 320 میلیارد ریال تسهیلات توسط صندوق قرض الحسنه امداد ولایت گیلان - ایرنا,
accessed February 18, 2026,

<https://www.irna.ir/news/82833617/%D9%BE%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D8%AE%D8%AA-320%D9%85%D9%8A%D9%84%D9%8A%D8%A7%D8%B1%D8%AF%D8%B1%D9%8A%D8%A7%D9%84-%D8%AA%D8%B3%D9%87%D9%8A%D9%84%D8%A7%D8%AA-%D8%AA%D9%88%D8%B3%D8%B7-%D8%B5%D9%86%D8%AF%D9%88%D9%82-%D9%82%D8%B1%D8%B6-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B3%D9%86%D9%87-%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF%D9%88%D9%84%D8%A7%D9%8A%D8%AA>

13. نگاه کمیته امداد به صندوق قرض الحسنه ولایت بانکداری نیست - ایرنا, accessed February 18, 2026,

<https://www.irna.ir/news/85181510/%D9%86%DA%AF%D8%A7%D9%87-%DA%A9%D9%85%DB%8C%D8%AA%D9%87-%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF-%D8%A8%D9%87-%D8%B5%D9%86%D8%AF%D9%88%D9%82-%D9%82%D8%B1%D8%B6-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B3%D9%86%D9%87-%D9%88%D9%84%D8%A7%DB%8C%D8%AA-%D8%A8%D8%A7%D9%86%DA%A9%D8%AF%D8%A7%D8%B1%DB%8C-%D9%86%DB%8C%D8%B3%D8%AA>

تحلیل راهبردی دیپلماسی سایه و شبکه‌های منطقه‌ای کمیته امداد امام خمینی: کالبدشکافی هاب‌های مالی، دور زدن تحریم‌ها و نفوذ ژئوپلیتیک

مقدمه: معماری پیچیده دیپلماسی سایه و دکترین نفوذ نامتقارن

جمهوری اسلامی ایران در طول دهه‌های متمادی، ساختار پیچیده و چندلایه‌ای از قدرت‌افکنی را توسعه داده است که در ادبیات استراتژیک از آن با عنوان «دیپلماسی سایه» (Shadow Diplomacy) یاد می‌شود. در شرایطی که دستگاه دیپلماسی رسمی و دولت‌های مستقر در تهران تلاش می‌کنند تا چهره‌ای سازش‌کارانه و مبتنی بر تنش‌زدایی به جهان ارائه دهند، هسته سخت قدرت در ایران به شدت بر استفاده از نهادهای غیردولتی، سازمان‌های خیریه، شبکه‌های نیابتی و ساختارهای مالی غیررسمی برای بسط نفوذ ژئوپلیتیک خود متکی است. به عنوان مثال، در دولت اخیر مسعود پزشکیان، شاهد اتخاذ ادبیاتی مبتنی بر «همبستگی اسلامی» و «برادری» با کشورهای نظیر عربستان سعودی هستیم.¹ رئیس‌جمهور ایران با فاصله گرفتن از ادبیات تهاجمی آیت‌الله روح‌الله خمینی، بنیان‌گذار جمهوری اسلامی، کشورهای اسلامی از جمله عربستان را «برادر» خطاب می‌کند تا از طریق درهم‌تنیدن دغدغه‌های ایدئولوژیک، مذهبی و استراتژیک، یک تنش‌زدایی دیپلماتیک شکننده اما منعطف را به نمایش بگذارد.¹ با این حال، این تغییر لحن دیپلماتیک، تغییری در زیرساخت‌های عملیاتی و استراتژی‌های پنهان ایران ایجاد نکرده است.

سفارتخانه‌ها و نمایندگی‌های خارج از کشور ایران، فراتر از رویه‌های متعارف و مرسوم دیپلماتیک، به عنوان مراکز فرماندهی برای نظارت بر مخالفان، تامین مالی عملیات نفوذ و پشتیبانی از نیروهای همسو عمل می‌کنند.² گزارش‌ها و شهادت‌های دیپلمات‌های پیشین ایرانی نشان می‌دهد که این شبکه گسترده در خارج از کشور، تحت دستورات مستقیم دفتر رهبر جمهوری اسلامی و بازوی اطلاعاتی نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (IRGC-QF) اداره می‌شود.² در این سیستم، نهادهایی نظیر «کمیته امداد امام خمینی» (IKRF)، «هلال احمر ایران» و شبکه‌ای از رسانه‌های برون‌مرزی (مانند پرس تی‌وی، العالم و هیسپان تی‌وی)، به عنوان سازمان‌های پوششی (Front Organizations) برای پیشبرد اهداف امنیتی و نظامی عمل می‌کنند.² پرسنل سپاه پاسداران بارها اعتراف کرده‌اند که در مناقشات نظیر جنگ بوسنی، تحت پوشش امدادگر فعالیت داشته‌اند و هلال احمر ایران مکرراً با اتهاماتی مبنی بر استفاده عملیات‌گران نیروی قدس از زیرساخت‌های آن برای انتقال محموله‌های تسلیحاتی مواجه بوده است.²

در مرکز این استراتژی پنهان، کمیته امداد امام خمینی به عنوان یک بازوی حیاتی در دیپلماسی حمایت و مهندسی اجتماعی منطقه‌ای، نقشی بی‌بدیل در تامین مالی، پول‌شویی سیستماتیک و ایجاد زیرساخت‌های پایدار برای گروه‌های شبه‌نظامی نظیر حزب‌الله لبنان ایفا می‌کند.² این گزارش تحلیلی، با رویکرد ارزیابی ریسک ژئوپلیتیک، به بررسی جامع و کالبدشکافی عملیات منطقه‌ای کمیته امداد و شرکای آن می‌پردازد و شبکه‌های درهم‌تنیده مالی، پروژه‌های مبهم در عراق، نقش شرکت‌های کاغذی در دبی و ترکیه، و شبکه‌های معتمدین نظیر «علی بایندریان» را با دقت مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

تکامل استراتژیک کمیته امداد: از قدرت نرم در آفریقا تا دیپلماسی حمایت

برای درک ظرفیت‌های فعلی کمیته امداد امام خمینی به عنوان یک هاب مالی و اطلاعاتی، باید روند تکامل تاریخی و جغرافیایی آن را بررسی کرد. این نهاد که توسط روح‌الله خمینی تاسیس شد و اکنون تحت نظارت مستقیم علی خامنه‌ای فعالیت می‌کند، بودجه خود را عمدتاً از دولت ایران، کمک‌های مردمی و وجوهات شرعی تأمین می‌نماید.⁴ با این حال، ماموریت آن به مرزهای داخلی محدود نمانده است. مفهوم «دیپلماسی حمایت»، که توسط مقامات این نهاد مطرح می‌شود، در ظاهر به دنبال اجرای روابط مسالمت‌آمیز و تبادل خدمات بشردوستانه با کشورهای دیگر است.⁵ بر اساس داده‌های موجود، این کمیته توانسته است حدود ۵۰ هزار خانوار را در خارج از مرزهای ایران تحت پوشش قرار دهد و در کشورهای نظیر لبنان، افغانستان، سوریه، عراق، کومور، تاجیکستان، بوسنی و فلسطین پایگاه‌های عملیاتی تاسیس کند.⁵

این استراتژی توسعه‌طلبانه، ریشه در تلاش‌های ایران برای ایجاد توازن استراتژیک در برابر تحریم‌های غرب دارد. در دوران ریاست جمهوری محمود احمدی‌نژاد (۲۰۰۵-۲۰۱۳)، جمهوری اسلامی با الگوبرداری از کتابچه قدرت نرم کشورهای غربی، تلاش کرد تا با استفاده از کمک‌های توسعه‌ای، نفوذ خود را در قاره آفریقا گسترش دهد.⁷ پس از دیدارهای احمدی‌نژاد با رهبران اتحادیه آفریقا، شاخه‌های کمیته امداد، هلال احمر و نهادهایی نظیر جامعه المصطفی (یک موسسه حوزوی تحت کنترل رهبر ایران که در سال ۲۰۲۰ توسط خزانه‌داری آمریکا به دلیل تسهیل جذب نیرو برای سپاه قدس تحریم شد)، به شکلی فزاینده در قاره آفریقا گسترش یافتند.⁷ این نهادها حتی در کشورهای با جمعیت مسلمان بسیار ناچیز مانند جمهوری دموکراتیک کنگو نیز شعبه تاسیس کردند تا بستر را برای یارگیری و عملیات‌های آینده فراهم سازند.⁷ در دوران حسن روحانی نیز، ایران از کاهش تحریم‌ها در نتیجه توافق برجام (JCPOA) استفاده کرد تا فعالیت‌های برون‌مرزی خود را مضاعف کند.⁷

پرونده عراق: پروژه‌های معیشتی، ابهام مالی و شبکه‌سازی متقاطع

حضور نهادهای پوششی ایران در عراق، یکی از پیچیده‌ترین و استراتژیک‌ترین لایه‌های دیپلماسی سایه را شکل می‌دهد. عراق به عنوان حیاط خلوت ژئوپلیتیک ایران، بستری حیاتی برای دور زدن تحریم‌ها و تأمین مالی شبکه‌های نیابتی (مانند حشد الشعبی) فراهم می‌کند. گزارش‌های عملکردی از سال ۲۰۱۳ نشان می‌دهد که کمیته امداد انواعی از حمایت‌های مالی، پزشکی، آموزشی و فرهنگی را در عراق ارائه داده و حتی بخشی از کالاهای مصرفی خانوارهای تحت پوشش خود را مستقیماً تأمین کرده است.⁴

با این وجود، بزرگترین ویژگی عملیات در عراق، فقدان شفافیت مطلق و ابهام مالی (Financial Ambiguity) است. در حالی که نهادهای متولی از درآمدهای مشخص در کشورهای مقصد سخن می‌گویند، هیچ‌گونه گزارش دقیق و شفافی از هزینه‌کردها، مخارج عملیاتی و شبکه‌های توزیع در عراق به افکار عمومی ارائه نمی‌شود.⁴ در خصوص پروژه‌های کلان و سیستماتیک نظیر پروژه سبد غذایی («سلة الغذاء») و نقش هلدینگ‌های واسطه تجاری نظیر «هلدینگ زرین» در جریان‌های مالی برون‌مرزی، اسناد آشکار تحریمی و داده‌های رسمی مستقیماً ارتباط ارگانیک آن‌ها را با ساختارهای کمیته امداد تأیید نمی‌کنند و اطلاعات در این زمینه در دسترس عموم یا

اسناد طبقه‌بندی نشده موجود نیست.²

با این حال، فقدان مدارک آشکار در این مورد خاص، خود نمایانگر پدیده «شبکه‌سازی متقاطع و استتار استراتژیک» در دکترین مالی نیروی قدس است. در محیط‌های پرخطری مانند عراق، استفاده مستقیم از نام نهادهای تحریم‌شده یا حکومتی برای پروژه‌های کلان لجستیکی منطقی نیست. در عوض، نیروی قدس از طریق پدیده پول‌شویی مبتنی بر تجارت (Trade-Based Money Laundering)، از شرکت‌های بخش خصوصی (Private Sector Fronts) و هلدینگ‌های به ظاهر مستقل استفاده می‌کند تا پروژه‌های تامین کالا، دارو و مواد غذایی را در دست بگیرد. کمیته امداد در این اکوسیستم تاریک، لزوماً مجری مستقیم قراردادهای تجاری نیست، بلکه نقش لنگرگاه عقیدتی، اطلاعاتی و توجیه‌کننده را ایفا می‌کند. سود حاصل از این قراردادهای انحصاری، به صورت نقدینگی در اختیار گروه‌های شبه‌نظامی قرار می‌گیرد تا ضمن دور زدن سیستم بانکی، سلطه اقتصادی ایران بر بازار عراق را تثبیت کند. این عدم شفافیت، موجی از نارضایتی‌های عمومی را در داخل ایران برانگیخته است، به طوری که جامعه ایرانی به شدت منتقد خروج سرمایه تحت عنوان کمک به همسایگان است.⁴

هاب‌های مالی منطقه‌ای: استفاده از لبنان، سوریه و افغانستان برای تبادل ارز و دور زدن تحریم

یکی از کلیدی‌ترین کارکردهای دفاتر منطقه‌ای کمیته امداد در خاورمیانه، ایجاد شبکه‌ای از هاب‌های مالی غیرمتمرکز است. مقامات ایرانی همواره ادعا کرده‌اند که بودجه دفاتر خارج از کشور کاملاً مستقل بوده و از طریق جمع‌آوری کمک‌های مردمی محلی و وجوهات شرعی در همان کشورها تامین می‌شود، و هیچ بودجه‌ای از صدقات داخلی ایران به این مناطق ارسال نمی‌گردد.⁸ این ادعا، چه از نظر عملیاتی صحت داشته باشد و چه صرفاً یک توجیه رسانه‌ای برای فرونشاندن خشم داخلی باشد، نشان‌دهنده شکل‌گیری یک سیستم مالی سایه است که خارج از نظارت نهادهای بین‌المللی عمل می‌کند.

مدل لبنان: کانون تاریک شمارش پول و تامین مالی خودمختار

شعبه کمیته امداد در لبنان که در سال ۱۹۸۷ و در بحبوحه جنگ داخلی این کشور تاسیس شد، تکامل‌یافته‌ترین و نهادینه‌ترین نمونه از این هاب‌های مالی است. این نهاد با در اختیار داشتن دفتر مرکزی، شعب اصلی و فرعی در شهرها و روستاها، موسسات آموزشی و فرهنگی، یتیم‌خانه‌ها و آموزشگاه‌های حرفه‌ای، عملاً به یک نهاد حکومتی موازی در جنوب لبنان و ضاحیه بیروت تبدیل شده است.⁸ مکانیسم جمع‌آوری منابع مالی در لبنان به شدت ساختاریافته، امنیتی و سیستماتیک است.

الگوی عملیاتی در لبنان بر مبنای جمع‌آوری وجوه نقد محلی (Fiat Currency) استوار است. کمیته امداد هزاران صندوق صدقات را در معابر، خیابان‌ها، مجتمع‌های تجاری، نهادها و منازل شخصی توزیع کرده است.⁸ ویژگی بارز

این سیستم از منظر اطلاعات مالی، فرآیند امنیتی جمع‌آوری و پردازش این وجوه است. بر اساس گزارش‌های موجود، هر یک از این صندوق‌ها دارای یک کد شناسایی انحصاری است. پول‌های جمع‌آوری شده در کیسه‌های پلمپ‌شده به همراه کد مربوطه قرار می‌گیرند و به یک «مرکز شمارش پول» که در یک آپارتمان ناشناس و مخفی در بیروت واقع شده، منتقل می‌شوند.⁸

در این مرکز مخفی، پرسنل که عمدتاً زنان هستند، تحت نظارت دقیق دوربین‌های امنیتی مستقر در بالای هر میز، بارکد صندوق را در سیستم رایانه‌ای ثبت کرده و مبالغ را شمارش می‌کنند.⁸ مقامات مسئول این بخش در لبنان صراحتاً اعلام کرده‌اند که تنها در شهر بیروت، سالانه حدود یک میلیون دلار از طریق این صندوق‌ها جمع‌آوری می‌شود.⁸ اهمیت استراتژیک این یک میلیون دلار نقدینگی در این است که این وجوه کاملاً تمیز، غیرقابل رهگیری و خارج از سیستم بانکی (سوئیفت) هستند. در یک اقتصاد فروپاشیده و تشنه دلار مانند لبنان، این حجم از پول نقد به نیروی قدس و حزب‌الله اجازه می‌دهد تا به راحتی حقوق نیروهای محلی را پرداخت کنند، هزینه‌های لجستیک را پوشش دهند و بدون نیاز به انتقال پرخطر ارز از تهران، پایگاه اجتماعی و وفاداری طبقات پایین دست را خریداری کنند. در واقع، کمیته امداد در لبنان فراتر از یک خیریه، یک صرافی غیررسمی و ماشین پول‌شویی برای تامین نیازهای فوری حزب‌الله است.

مدل سوریه: مهندسی جمعیتی و تثبیت نفوذ در دوران پسا-بحران

الگوی خودمختاری مالی و اتکا به منابع محلی در سوریه نیز پیاده‌سازی شده است.⁸ در سوریه، فعالیت‌های کمیته امداد به موازات عملیات نظامی و مستشاری سپاه قدس توسعه یافته است. در طول جنگ داخلی و پس از آن، کمیته امداد با توزیع کمک‌های مالی و معیشتی در مناطقی که از کنترل معارضان خارج می‌شد، نقشی کلیدی در مهندسی جمعیتی و تثبیت وفاداری به محور مقاومت ایفا کرده است. در اینجا نیز مشابه لبنان، تاکید بر استفاده از وجوهات شرعی محلی و ایجاد یک اقتصاد چرخشی در مناطق تحت نفوذ است تا نیاز به واردات ارز از خارج کاهش یابد. این دفاتر به عنوان ایستگاه‌های تبدیل ارز محلی به ارزهای باثبات‌تر یا تسهیل مبادلات تهاتری نیز کاربرد دارند.

مدل افغانستان: چالش‌های حاکمیتی و دیپلماسی آموزش حرفه‌ای

عملیات کمیته امداد در افغانستان طی سه دهه گذشته، نشان‌دهنده انعطاف‌پذیری دیپلماسی سایه ایران در محیط‌های متخاصم است. با وجود آنکه این نهاد در افغانستان بر ارائه آموزش‌های حرفه‌ای، توانمندسازی خانواده‌های نیازمند (به ویژه ایتام) و امدادرسانی در حوادث طبیعی مانند سیل و زلزله تاکید دارد⁶، اما ماهیت پوششی آن همواره برای حاکمیت‌های محلی چالش‌برانگیز بوده است.

با روی کار آمدن مجدد سیستم‌های حاکمیتی جدید در افغانستان (طالبان)، محدودیت‌های شدیدی بر سر راه فعالیت‌های این دفاتر در ولایات محروم اعمال شده و فعالیت‌های آن به حالت تعلیق درآمده است.¹² کمیته

امداد همواره تلاش کرده تا با تاکید بر رعایت قوانین داخلی افغانستان و پرهیز کامل از فعالیت‌های سیاسی، مذهبی و قومی، مسیر را برای تداوم حضور خود باز نگه دارد و تعلیق فعالیت‌های خود را آسیبی به برنامه‌های توانمندسازی جامعه هدف معرفی کند.¹² با این حال، کارکرد دوگانه این دفاتر به عنوان ایستگاه‌های بالقوه جمع‌آوری اطلاعات محیطی و نفوذ نرم، باعث می‌شود تا این نهاد به عنوان یک هاب اطلاعاتی در شرق قلمرو ایران نیز مورد توجه تحلیلگران ریسک قرار گیرد.

هاب منطقه‌ای	سال تاسیس / دوره اوج	زیرساخت‌های کلیدی و شبکه‌سازی	وضعیت مالی و استراتژی دور زدن تحریم	چالش‌های ژئوپلیتیک و میدانی
لبنان	۱۹۸۷	دفتر مرکزی، یتیم‌خانه‌ها، شعب شهری و روستایی ^۸	دارای مراکز مخفی شمارش پول با سیستم بارکد. جمع‌آوری بیش از یک میلیون دلار وجه نقد غیرقابل رهگیری در سال فقط در بیروت ^۸	ادغام کامل با اکوسیستم حزب‌الله؛ مصونیت نسبی در مناطق تحت کنترل مقاومت.
سوریه	توسعه گسترده پس از ۲۰۱۱	شبکه‌های توزیع در مناطق پسا-جنگ، پشتیبانی لجستیک غیرنظامی	متمرکز بر بودجه‌های محلی و وجوهات شرعی. استفاده به عنوان هاب تبدیل ارز و کاهش وابستگی به دلار ^۸	رقابت با بازیگران دیگر (مانند روسیه) و خطرات ناشی از حملات هوایی مکرر.
افغانستان	سه دهه فعالیت مستمر	مراکز آموزش حرفه‌ای، امداد بحران (سیل و	متکی به کمک‌های داخلی و خیرین افغان. ¹²	تعلیق محدودیت فعالیت‌ها توسط

سیستم حاکمیتی جدید (طالبان) به دلایل امنیتی و عقیدتی. ¹²		زلزله) ¹²		
نارضایتی افکار عمومی داخل ایران؛ درهم تنیدگی با شبه نظامیان حشد الشعبی.	ابهام و فقدان شفافیت شدید در هزینه کرد. احتمال بالای استفاده از پول شویی تجاری (TBML) ⁴	پروژه‌های پزشکی، آموزشی، توزیع کالا ⁴	توسعه مستمر از ۲۰۰۳ به بعد	عراق

شبکه‌های معتمدین و شرکت‌های کاغذی: معماری تامین مالی سپاه و دور زدن تحریم‌های کلان

در حالی که شاخه‌های منطقه‌ای کمیته امداد در سطح خرد (Micro-level) وظیفه جمع‌آوری وجوه نقد، شبکه‌سازی اجتماعی و ایجاد پایگاه‌های وفادار را بر عهده دارند، اجرای سیاست‌های ژئوپلیتیک جمهوری اسلامی نیازمند بودجه‌های کلان و میلیارد دلاری است. تامین مالی ماشین نظامی سپاه قدس در سطح کلان (Macro-level) نیازمند شبکه‌ای پیچیده از معتمدین (Trustees)، دلالان نفت و شرکت‌های کاغذی (Shell Companies) برای دور زدن تحریم‌های ثانویه ایالات متحده و دسترسی به بازارهای ارزی است. این بخش از دیپلماسی سایه، نقطه اتصال درآمدهای کلان دولتی با بودجه‌های عملیاتی نهادهای پوششی است.

نقش محوری علی بایندریان و شبکه پتروشیمی هنگ‌کنگ-چین

در تاریخ ۲۳ ژانویه ۲۰۲۰، در راستای کمپین فشار حداکثری و تحت فرمان اجرایی ۱۳۸۴۶، وزارت امور خارجه و وزارت خزانهداری ایالات متحده، شبکه‌ای وسیع از مدیران و شرکت‌های پتروشیمی را که صدها میلیون دلار درآمد برای شرکت ملی نفت ایران (NIOC) و به تبع آن نیروی قدس سپاه (IRGC-QF) تامین می‌کردند، مورد تحریم قرار دادند.¹³ این درآمدها نقشی حیاتی در تامین مالی شبه‌نظامیان و گروه‌های تروریستی در سراسر خاورمیانه ایفا می‌کنند.¹³

«علی بایندریان» (Ali Bayandarian)، به عنوان مدیرعامل شرکت پتروشیمی تریلیانس (Triliance Petrochemical Co. Ltd) مستقر در هنگ‌کنگ، به عنوان یکی از شاه‌مهره‌های اصلی و معتمدین این شبکه معرفی و تحریم شد.¹³ بایندریان به همراه اشخاصی نظیر «ژیاچینگ وانگ» (Zhiqing Wang)، رئیس و نماینده

قانونی شرکت پتروشیمی شاندونگ کیوانگوا (Shandong Qiwangda Petrochemical Co. Ltd) در چین، و همچنین شرکت جیاشیانگ (Jiashiang Industry Hong Kong Limited)، وظیفه دلالی، واسطه‌گری فروش و انتقال استراتژیک محصولات پتروشیمی و نفتی ایران به خریداران در چین و امارات متحده عربی را بر عهده داشتند.¹³

مکانیسم عملکرد شبکه تحت هدایت بایندریان بر پایه استفاده از شرکت‌های پوششی چندملیتی و جعل اسناد کشتیرانی استوار است. این شبکه‌ها با خاموش کردن سیستم‌های ردیابی کشتی‌ها (AIS) و انجام انتقال‌های کشتی به کشتی (Ship-to-Ship Transfers)، منشاء ایرانی محصولات پتروشیمی را پنهان کرده و آنها را با اسناد جعلی در بازارهای آزاد به فروش می‌رسانند. درآمد حاصل از این فروش‌ها، از طریق شبکه‌ای از بانک‌های واسطه در آسیا به سیستم بانکی ایران تزریق می‌شود. تحریم همزمان شرکت‌های متعددی در آفریقای جنوبی (مانند SPI International Proprietary Ltd) و هنگ‌کنگ (نظیر McFly Plastic HK Ltd و Sea Charming Shipping Co)، گستردگی ابعاد جغرافیایی این شبکه را برای تحلیلگران مسجل می‌سازد.¹⁵

هاب دبی: شرکت Beneathco DMCC و پول‌شویی تجاری

امارات متحده عربی، و به طور مشخص ساختار مناطق آزاد در دبی، به دلیل برخورداری از زیرساخت‌های پیشرفته تجارت بین‌المللی و حجم عظیم تراکنش‌های مالی، همواره یکی از مقاصد اصلی ایران برای تاسیس شرکت‌های کاغذی بوده است. در جریان تحریم‌های ژانویه ۲۰۲۰، وزارت خزانهداری آمریکا شرکت «بنتاکو دی ام سی سی» (Beneathco DMCC) مستقر در دبی را به دلیل تسهیل فروش پتروشیمی، پشتیبانی مادی و کمک به شرکت ملی نفت ایران در فهرست تحریم‌ها قرار داد.¹³

عملکرد شرکت Beneathco در منطقه آزاد کالاهای چندگانه دبی (DMCC)، نشان‌دهنده روش کلاسیک اما به شدت موثر ایران در دور زدن تحریم‌هاست. این شرکت در کنار نهادهای پوششی دیگری مستقر در هنگ‌کنگ و شانگهای نظیر Peakview Industry Co و Sage Energy HK Limited فعالیت می‌کرد.¹³ فرآیند کار بدین صورت است که یک شرکت ظاهراً قانونی در دبی ثبت می‌شود و به عنوان خریدار یا واسطه رسمی در اسناد تجاری قید می‌گردد. سپس، فاکتورهای جعلی و بیش‌اظهاری (Over-invoicing) یا کم‌اظهاری در ارزش محموله‌ها صورت می‌گیرد تا ارزش مازاد به صورت غیرقانونی به حساب‌های متعلق به شبکه‌های ارزی سپاه پاسداران منتقل شود. دبی به عنوان مرکز تبادلات ارزی خاورمیانه، این امکان را فراهم می‌کند که درآمدهای نفتی به درهم امارات تبدیل شده و از طریق صرافی‌های غیررسمی (شبکه‌های حواله) مستقیماً به لبنان، سوریه یا ایران پمپاژ شود. این جریان‌های مالی کلان، به صورت غیرمستقیم بودجه عملیاتی نهادهایی مانند کمیته امداد در منطقه را تضمین می‌کند.

نام نهاد / شخص	نقش در شبکه	موقعیت	وضعیت حقوقی /	نهاد تحریم‌کننده
----------------	-------------	--------	---------------	------------------

معتد	دور زدن تحریم و دیپلماسی پنهان	جغرافیایی و ثبتي	تاریخ تحریم	
علی بایندریان	معتد کلیدی، مدیرعامل پتروشیمی تریلیانس، طراح ارشد شبکه‌های انتقال ارز نفت و پتروشیمی	هنگ‌ک‌نگ / شبکه بین‌المللی	تحریم در ۲۳ ژانویه ۲۰۲۰ ¹³	وزارت خارجه آمریکا
Triliance Petrochemical	کانون اصلی تسهیل معاملات نفتی و هدایت وجوه صدها میلیون دلاری به NIOC	هنگ‌ک‌نگ	تحریم در ۲۳ ژانویه ۲۰۲۰ ¹³	خزانه‌داری آمریکا
Beneathco DMCC	شرکت پوششی؛ تسهیل‌گر مبادلات پتروشیمی، پول‌شویی تجاری و کتمان مبدأ محموله‌ها	دبی، امارات متحده عربی	تحریم در ۲۳ ژانویه ۲۰۲۰ ¹³	خزانه‌داری آمریکا
Shandong Qiwangda	شرکت خریدار و شریک استراتژیک در پنهان‌سازی زنجیره تامین و انتقال ارز	چین	تحریم در ۲۳ ژانویه ۲۰۲۰ ¹³	وزارت خارجه آمریکا

خارجہ	وزارت آمریکا	تحریم در ۲۳ ژانویه ۲۰۲۰ ¹³	چین	رئیس شرکت شاندونگ کیوانگوا، معتمد طرف چینی برای ایجاد کریدور امن تجاری با ایران	Zhiqing Wang
-------	-----------------	--	-----	--	--------------

تقاطع شبکه‌های مالی ترکیه و سپاه پاسداران: مدل بانک انصار

اگرچه در اسناد مرتبط با تحریم مستقیم شبکه علی بایندریان و شرکت Beneathco DMCC، نامی از شرکت‌های پوششی مستقر در ترکیه به چشم نمی‌خورد¹⁵، اما ارزیابی اکوسیستم مالی دیپلماسی سایه ایران نشان می‌دهد که این شبکه‌ها به صورت جزیره‌ای عمل نمی‌کنند، بلکه بخشی از یک سیستم ماتریسی به هم پیوسته هستند که هاب‌های ترکیه نقش شریان حیاتی را در آن ایفا می‌کنند.

برای درک چگونگی اتصال این شبکه‌ها، بررسی پرونده «بانک انصار» ضروری است. در مارس ۲۰۱۹، ایالات متحده شبکه‌ای متشکل از ۲۵ فرد و نهاد را که بیش از یک میلیارد دلار ارز را برای نیروی قدس سپاه پاسداران و وزارت دفاع ایران (MODAFL) از طریق شبکه‌های صرافی جابجا کرده بودند، تحریم کرد.¹⁸ این شبکه به شدت به ترکیه متکی بود. در این ساختار، معتمدینی نظیر «علی شمس مولوی» (تسهیل‌گر مالی مستقر در ترکیه برای صرافی انصار) و اشخاصی نظیر «سلیمان ساکان» (Sulayman Sakan) با استفاده از شرکت‌های پوششی مانند Atlas Doviz Ticaret A.S در ترکیه، به عنوان مجاری اصلی تبادل ارز و پنهان‌سازی تراکنش‌ها عمل کرده‌اند.¹⁸

ترکیه به دلیل هم‌مرز بودن با ایران و داشتن روابط تجاری گسترده و سیستم بانکی متصل به اروپا، بستری بی‌نظیر برای تبدیل درآمدهای نفتی پنهان‌شده در آسیا به ارزهای معتبرتر و انتقال آن‌ها به سیستم بانکی غرب است. اتصال این نقاط نشان می‌دهد دلارهای نفتی کلان که حاصل دلالی افرادی چون بایندریان در دبی و هنگ‌کنگ هستند¹³، می‌توانند به راحتی از طریق صرافی‌های مستقر در ترکیه و دبی (نظیر شبکه اطلس و انصار) شستشو داده شده¹⁸ و تغییر ماهیت دهند. در نهایت، بخش قابل توجهی از این منابع آزادشده، در قالب حمایت‌های نقدی و لجستیکی در اختیار دفاتری نظیر شعب کمیته امداد در بیروت، دمشق یا شبه‌نظامیان عراقی قرار می‌گیرد تا اهداف ژئوپلیتیک و سیاست خارجی تهاجمی ایران در میدان محقق شود.

مدیریت افکار عمومی، بحران مشروعیت و واکنش داخلی

عملیات برون‌مرزی نهادهای پوششی نظیر کمیته امداد، تبعات شدیدی در حوزه سیاست داخلی ایران به همراه داشته است. در حالی که اقتصاد ایران تحت فشار بی‌سابقه‌ترین تحریم‌ها قرار دارد و مقامات دولتی به تاثیرات

ویرانگر و بی‌سابقه این تحریم‌ها اعتراف می‌کنند¹⁹، اخبار مربوط به تامین مالی و اطعام صدها هزار خانوار خارجی در کشورهای نظیر لبنان، سوریه، فلسطین، افغانستان و عراق توسط کمیته امداد، به یک بحران مشروعیت و شکاف عمیق میان حاکمیت و ملت تبدیل شده است.⁵

افکار عمومی در ایران نسبت به خروج سرمایه‌ها و تخصیص درآمدهای ملی به پروژه‌های فرامرزی به شدت معترض هستند. منتقدان در فضای مجازی و اعتراضات خیابانی، شعارهایی در مخالفت صریح با کمک به غزه، لبنان و سوریه سر می‌دهند و سیاست‌های دیپلماسی سایه را عامل اصلی فقر داخلی می‌دانند.⁴ در واکنش به این فشار فزاینده و خطر کاهش کمک‌های مردمی داخلی، مقامات کمیته امداد یک کمپین دفاعی مستمر را سازماندهی کرده‌اند تا اثبات کنند هیچ پولی از صدقات جمع‌آوری شده در داخل کشور به خارج منتقل نمی‌شود.¹⁰

به عنوان مثال، مدیرکل هماهنگی مشارکت‌های مردمی کمیته امداد، با تاکید بر توسعه زیرساخت‌های الکترونیکی، اعلام کرده است که مردم می‌توانند از طریق سایت کمیته امداد، اپلیکیشن‌هایی نظیر «سکه» و سامانه نیکوکاری «سنا»، صدقات خود را مستقیماً به استان و شهر مورد نظر خود اختصاص دهند.¹⁰ آن‌ها همچنین ادعا می‌کنند که الگوی جمع‌آوری صدقات در کشورهای مانند سوریه، افغانستان و لبنان تنها یک الگوبرداری مدیریتی از مدل ایرانی است و تمام مصارف آن‌ها از محل درآمدهای بومی همان کشورها تامین می‌گردد.⁸ علاوه بر این، گزارش‌ها نشان می‌دهد که کمیته امداد از ۱۸۴ هزار صندوق صدقات در معابر شهرهای سراسر ایران، طی تنها هشت ماه، حدود ۴۰ میلیارد تومان درآمد کسب کرده است.¹⁹

با وجود تمامی این تکذیبیه‌ها و توجیهات رسانه‌ای، ابهام ذاتی در بودجه‌ریزی پروژه‌های بین‌المللی کمیته امداد⁴، درهم‌تنیدگی این نهاد با سیاست‌های منطقه‌ای سپاه قدس، و اظهارات متناقض برخی مسئولان که پیش‌تر این کمک‌ها را عامل «بهبود قدرت ایران» و ایجاد «دوستی منطقه‌ای» توصیف کرده بودند²⁰، باعث شده تا این توضیحات هرگز نتواند جامعه مدنی و افکار عمومی ایران را قانع سازد. مردم همچنان نهادهایی مانند کمیته امداد را چرخ‌دنده‌ای از ماشین بزرگتر دیپلماسی سایه می‌دانند که ثروت ملی را فدای ماجراجویی‌های ایدئولوژیک می‌کند.

پیامدهای راهبردی و چشم‌انداز استراتژیک

ارزیابی جامع از داده‌های موجود پیرامون دیپلماسی سایه ایران، نشان‌دهنده یک سیستم هوشمند، انعطاف‌پذیر و در عین حال مخرب است. تلفیق «عملیات امدادی-بشر دوستانه» با «عملیات اطلاعاتی، تامین مالی تروریسم و نفوذ نظامی» یک دکترین استراتژیک ریشه‌دار در سیاست خارجی جمهوری اسلامی است که به راحتی با تغییر دولت‌ها دستخوش تحول نمی‌شود. کالبدشکافی شبکه‌های مالی کمیته امداد، شرکت‌های پوششی مستقر در دبی (مانند Beneathco DMCC) و شبکه‌های دلان پتروشیمی (مانند شبکه علی بایندریان و انصار بانک)،

مفاهیم کلیدی زیر را برای تحلیلگران ژئوپلیتیک برجسته می‌سازد:

۱. **معماری هیبریدی دور زدن تحریم‌ها:** جمهوری اسلامی موفق شده است یک مدل ترکیبی (Hybrid) بی‌نظیر برای تامین مالی استراتژی منطقه‌ای خود طراحی کند. در سمت اقتصاد کلان (Macro-economy)، فروش غیرقانونی محموله‌های عظیم نفت و پتروشیمی توسط شبکه‌های معتمدینی نظیر بایندریان و شرکت‌های صوری در چین و امارات، میلیاردها دلار را وارد چرخه پنهان اقتصادی ایران می‌کند.¹³ همزمان در سمت اقتصاد خرد (Micro-economy)، نهادهای پوششی نظیر کمیته امداد در لبنان و سوریه با جمع‌آوری وجه نقد در قالب وجوهات شرعی و صدقات در آپارتمان‌های امنیتی⁸، جریان نقدینگی محلی و تمیزی را فراهم می‌آورند که نیاز به نقل و انتقال بانکی فرامرزی را دور می‌زند. این دو لایه به صورت مکمل یکدیگر عمل می‌کنند.

۲. **آسیب‌پذیری ساختاری سیستم‌های مالی منطقه‌ای:** استفاده گسترده نهادهای تحریمی ایران از شرکت‌های کاغذی در مناطق آزاد تجاری نظیر دبی¹⁵ و استفاده از صرافی‌های مستقر در ترکیه¹⁸ برای شستشوی دارایی‌ها، نشان‌دهنده چالش‌های عمیق نظارتی و اجرای قوانین ضد پول‌شویی (AML/CFT) در این کشورهاست. علیرغم تلاش‌های مکرر ایالات متحده برای مسدود کردن این منافذ از طریق تحریم اشخاص و شرکت‌ها، ماهیت تغییرپذیر (Morphing) شرکت‌های کاغذی به ایران این قدرت را می‌دهد که با انحلال یک نهاد، بلافاصله شرکت‌های جدیدی با اسامی، سهامداران و مدیران متفاوت ثبت کرده و مجدداً وارد چرخه اقتصاد جهانی شود. هلدینگ‌های مبهم در عراق و شبکه‌های مرتبط با پروژه‌های تامین کالا نیز دقیقاً در همین نقطه تاریک نظارتی رشد می‌کنند.⁴

۳. **تهدید علیه حاکمیت ملی و یکپارچگی کشورهای میزبان:** تبدیل شدن شعبه‌های کمیته امداد به نهادهای خودمختار مالی در لبنان و تلاش مستمر برای تکرار این مدل موفق در عراق و سوریه⁸، چالشی مستقیم علیه حاکمیت ملی این کشورهاست. ایجاد یک اقتصاد موازی و شبکه‌های خدمات اجتماعی مستقل، باعث می‌شود تا وفاداری بخش‌های وسیعی از جامعه از دولت مرکزی به سمت حامی خارجی (تهران) شیفت پیدا کند. این پدیده، امکان تشکیل دولت‌ملت‌های قدرتمند را در خاورمیانه تضعیف کرده و بستر را برای جنگ‌های نیابتی مستمر فراهم می‌کند. واکنش حاکمیت جدید افغانستان در تعلیق فعالیت‌های این کمیته، نمونه‌ای از درک این خطر امنیتی توسط بازیگران منطقه‌ای است.¹²

۴. **تضاد ساختاری میان دیپلماسی رسمی و دیپلماسی سایه:** در نهایت، تلاش‌های اخیر دستگاه دیپلماسی ایران به رهبری مسعود پزشکیان برای بهبود روابط با همسایگان عرب از طریق تاکید بر برادری اسلامی¹، با دستورکارهای تهاجمی نهادهای زیرمجموعه دفتر رهبری و سپاه قدس در تضاد ماهوی قرار دارد.² تاریخ روابط بین‌الملل نشان می‌دهد که تا زمانی که نهادهای پوششی نظیر کمیته امداد به عنوان مجاری تامین مالی، پول‌شویی و مهندسی اجتماعی مورد استفاده قرار می‌گیرند، هرگونه تنش‌زدایی دیپلماتیک در خاورمیانه به شدت شکننده، تاکتیکی و موقتی باقی خواهد ماند. موفقیت استراتژی مهار بلندمدت دیپلماسی سایه ایران، نیازمند

فراتر رفتن از تحریم‌های متمرکز بر فروش نفت خام، و اتخاذ رویکردی تهاجمی و جامع‌نگر برای رصد، رهگیری و مختل کردن شبکه‌های خرد مالی، موسسات خیریه پوششی، و سیستم‌های پیچیده پول‌شویی تجاری در هاب‌های واسطه‌ای نظیر امارات، ترکیه و عراق است. این شبکه‌های درهم‌تنیده، قلب تپنده استراتژی بقا و نفوذ جمهوری اسلامی در قرن بیست و یکم را تشکیل می‌دهند.

Works cited

1. The Saudi–Iranian Détente: A Strategic Imperative - Middle East Council on Global Affairs, accessed February 21, 2026, <https://mecouncil.org/publication/the-saudi-iranian-detente-a-strategic-imperative/>
2. Israeli analysts cast doubt on Iran's promised intel revelations, accessed February 21, 2026, <https://www.iranintl.com/en/202506085673>
3. Iran uses embassies abroad for surveillance and subterfuge, ex-staff say, accessed February 21, 2026, <https://www.iranintl.com/en/202505193402>
4. IranWire, accessed February 21, 2026, - کمیته امداد در کشورهای خارجی چه می‌کند؟ - <https://iranwire.com/fa/features/26397>
5. 50 هزار خانوار در خارج از ایران تحت پوشش کمیته امداد هستند - همشهری, accessed February 21, 2026, <https://www.hamshahronline.ir/news/40463/50-%D9%87%D8%B2%D8%A7%D8%B1-%D8%AE%D8%A7%D9%86%D9%88%D8%A7%D8%B1-%D8%AF%D8%B1-%D8%AE%D8%A7%D8%B1%D8%AC-%D8%A7%D8%B2-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%AA%D8%AD%D8%AA-%D9%BE%D9%88%D8%B4%D8%B4-%DA%A9%D9%85%DB%8C%D8%AA%D9%87-%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF-%D9%87%D8%B3%D8%AA%D9%86%D8%AF>
6. کمیته امداد به نیازمندان کدام کشورها کمک کرده است؟+اینفوگرافیک - روزنامه دنیای اقتصاد, accessed February 21, 2026, <https://donya-e-eqtasad.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%B3%D8%A7%DB%8C%D8%AA-%D8%AE%D9%88%D8%A7%D9%86-62/3397695-%DA%A9%D9%85%DB%8C%D8%AA%D9%87-%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF-%D8%A8%D9%87-%D9%86%DB%8C%D8%A7%D8%B2%D9%85%D9%86%D8%AF%D8%A7%D9%86-%DA%A9%D8%AF%D8%A7%D9%85-%DA%A9%D8%B4%D9%88%D8%B1%D9%87%D8%A7-%DA%A9%D9%85%DA%A9-%DA%A9%D8%B1%D8%AF%D9%87-%D8%A7%D8%B3%D8%AA-%D8%A7%DB%8C%D9%86%D9%81%D9%88%DA%AF%D8%AF>

- [B1%D8%A7%D9%81%DB%8C%DA%A9](#)
- Iran's ties to Africa – The Jerusalem Strategic Tribune, accessed February 21, 2026, <https://www.jstribune.com/pham-irans-ties-to-africa>
- LIBANIRAN, accessed February 21, 2026, :: کمیته امداد لبنان <https://libaniran.com/1397/03/14/imdad>
- accessed January 1, 1970, <https://www.iranintl.com/fa/202506085673>
10. جمع آوری ۳۲۲ میلیارد تومان صدقه در سال گذشته - اقتصاد آنلاین, accessed February 21, 2026, <https://www.eghtesadonline.com/fa/news/273741/%D8%AC%D9%85%D8%B9-%D8%A2%D9%88%D8%B1%DB%8C-%DB%B3%DB%B2%DB%B2-%D9%85%DB%8C%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%B1%D8%AF-%D8%AA%D9%88%D9%85%D8%A7%D9%86-%D8%B5%D8%AF%D9%82%D9%87-%D8%AF%D8%B1-%D8%B3%D8%A7%D9%84-%DA%AF%D8%B0%D8%B4%D8%AA%D9%87>
11. چرا به کمیته امداد حمله می‌کنند؟ ارتباط هجمه به کمیته امداد با زلزله کرمانشاه چیست؟ چرا حامیان نه غزه نه لبنان جری شدند؟ - جهان نیوز, accessed February 21, 2026, <https://www.jahannews.com/news/617898>
12. Explanations of the Imam Khomeini Relief Committee regarding the closure of the offices of this institution in Afghanistan | AVA, accessed February 21, 2026, <https://www.avapress.com/en/news/274337/explanations-of-the-imam-khomeini-relief-committee-regarding-closure-offices-this-institution-in-afghanistan>
13. The United States Imposes Further Sanctions on Iran's Petrochemical Industry, accessed February 21, 2026, <https://2017-2021.state.gov/the-united-states-imposes-further-sanctions-on-iran-petrochemical-industry>
14. Digest Chapter 16 - State.gov, accessed February 21, 2026, 2020, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2021/08/2020-Digest-Chapter-16.pdf>
15. Congressional Research Service, Kenneth Katzman, Iran Sanctions, November 18, 2020. Unclassified. - OCR of the Document | National Security Archive, accessed February 21, 2026, <https://nsarchive.gwu.edu/media/27084/ocr>
16. Iran Sanctions - Every CRS Report, accessed February 21, 2026, https://www.everycrsreport.com/files/20200414_RS20871_ab7ed6000d87afd0fde3366010704f7354b227db.html
17. خروش میلیونی مردم عراق علیه آمریکا, accessed February 21, 2026,

<https://www.pishkhan.com/Archive/1398/11/13981105/KayhanNews759797104121484953184552.pdf>

Iran Sanctions - Congress.gov, accessed February 21, 2026, .18
https://www.congress.gov/crs_external_products/RS/PDF/RS20871/RS20871.304.pdf

19. واکنش جهان به دادگاه نمایشی قتل خاشقجی مجاهدت دانشمندان «عمار» ایرانی را به سینما می برد - پیشخوان روزنامه ها, accessed February 21, 2026,
<https://www.pishkhan.com/Archive/1398/10/13981004/Javan749711097118484852167502.pdf>

20. کمیته امداد: پول مردم خارج از ایران هزینه نشده, accessed February 21, 2026,
<https://www.bartarinha.ir/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%A7%D8%AE%D8%A8%D8%A7%D8%B1-%D8%B1%D9%88%D8%B2-20/727689-%DA%A9%D9%85%DB%8C%D8%AA%D9%87-%D8%A7%D9%85%D8%AF%D8%A7%D8%AF-%D9%BE%D9%88%D9%84-%D9%85%D8%B1%D8%AF%D9%85-%D8%AE%D8%A7%D8%B1%D8%AC-%D8%A7%D8%B2>

تحلیل جامع فاز سوم تطور نهادی ستاد اجرایی فرمان امام (ره): امپریالیسم الگوریتمی، آربیتراژ انرژی و ملی سازی نرم اکوسیستم نوآوری

مقدمه: گذار پارادایمی از اقتصاد مستغلات به هژمونی دیجیتال

کالبدشکافی ساختار اقتصاد سیاسی و نهادهای فرادولتی در اقتصادهای در حال گذار نشان می دهد که مکانیزم های انباشت ثروت و اعمال قدرت، همواره تابعی از تحولات تکنولوژیک و ساختار اقتصاد جهانی هستند. ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره) (EIKO) که در دهه های پیشین عمدتاً به عنوان یک نهاد متمرکز بر مدیریت دارایی های فیزیکی، مصادره مستغلات و تجمیع بنگاه های صنعتی و مالی سنتی شناخته می شد، اکنون به وضوح وارد فاز سوم تطور نهادی خود شده است.¹ این فاز جدید، نشان دهنده یک تغییر پارادایم بنیادین از اقتصاد مبتنی بر دارایی های مشهود (Tangible Assets) به سمت معماری پیچیده ای از «هژمونی دیجیتال و اقتصاد غیرمتمرکز» است.

در این دوران جدید، بلوک های سنتی قدرت جای خود را به ابزارهای نوین کنترل اقتصادی و اجتماعی داده اند. بررسی ها نشان می دهد که این فاز توسعه ای بر سه محور استراتژیک و در هم تنیده استوار است: نخست،

بهره‌برداری سیستماتیک از شکاف‌های قیمتی حامل‌های انرژی از طریق استخراج صنعتی و مقیاس‌پذیر رمزرها (آر‌بی‌تراژ انرژی)؛ دوم، مهندسی و تجمیع کلان‌داده‌های بیومتریک و رفتاری شهروندان تحت پوشش پلتفرم‌های سلامت‌محور با هدف اعمال کنترل اجتماعی پیش‌بینی‌نگر (امپریالیسم الگوریتمی)؛ و سوم، تسلط بر گلوگاه‌های نوآوری بخش خصوصی از طریق تزریق هوشمندانه سرمایه توسط بازوهای سرمایه‌گذاری خطرپذیر، که از آن به عنوان «ملی‌سازی نرم» اکوسیستم استارت‌آپی یاد می‌شود.²

این گزارش با اتخاذ رویکردی تحلیلی در تقاطع اقتصاد سیاسی، علوم داده و فناوری‌های مالی (FinTech)، به بررسی عمیق و کالبدشکافی این سه محور می‌پردازد. هدف از این تحلیل، رمزگشایی از مکانیزم‌هایی است که به نهادهای فرادولتی اجازه می‌دهد تا در شرایط تحریم‌های پیچیده بین‌المللی و بحران‌های اقتصاد داخلی، نه تنها تاب‌آوری مالی خود را حفظ کنند، بلکه شبکه‌ای نامرئی اما به شدت قدرتمند از کنترل فناوریانه را بر ساختار جامعه و اقتصاد تحمیل نمایند.

فصل اول: دینامیک اقتصاد کلان آر‌بی‌تراژ انرژی و استخراج صنعتی رمزرها

یکی از برجسته‌ترین و مناقشه‌برانگیزترین نمودهای فاز سوم تطور EIKO، ورود استراتژیک به حوزه استخراج رمزرها مبتنی بر اثبات کار (Proof of Work) در مقیاس صنعتی است. در ادبیات اقتصاد انرژی، فرآیند استخراج بیت‌کوین اساساً یک بازی پیچیده «آر‌بی‌تراژ انرژی» است.³ آر‌بی‌تراژ انرژی در این بافتار به معنای خرید انرژی به‌شدت ارزان و یارانه‌ای در یک بازار بسته، و تبدیل بی‌درنگ آن به یک دارایی دیجیتال با نقدشوندگی بالا در بازارهای جهانی است.³

۱.۱. اقتصاد سیاسی استخراج رمزرها: مقایسه مدل‌های جهانی و مدل بومی

برای درک عمق عملیات آر‌بی‌تراژ در ایران، بررسی مدل‌های جهانی استخراج رمزرها ضروری است. در کشورهای توسعه‌یافته با بازارهای آزاد انرژی، ماینینگ به عنوان یک متغیر انعطاف‌پذیر در شبکه برق عمل می‌کند. به عنوان مثال، در ایالت تگزاس ایالات متحده آمریکا که بهشت مقررات‌زدایی‌شده ماینرها محسوب می‌شود، شرکت‌های استخراج‌کننده صنعتی که بیش از ۲ گیگاوات (GW) انرژی مصرف می‌کنند، در زمان‌های اوج مصرف شبکه (Peak Demand)، عملیات خود را متوقف کرده و در ازای این توقف، ده‌ها میلیون دلار یارانه و مشوق از اپراتور شبکه برق (ERCOT) دریافت می‌کنند.⁷ در ایالات متحده، اداره اطلاعات انرژی (EIA) با شناسایی ۱۳۷ مرکز استخراج کلان، گزارش داده است که این صنعت حدود ۲.۳ درصد از کل تقاضای برق این کشور را به خود اختصاص داده و نگرانی‌های شدیدی در خصوص تغییرات اقلیمی و ثبات شبکه ایجاد کرده است.⁸

با این حال، قواعد بازی در اقتصادهای تحت تحریم و دارای انرژی یارانه‌ای نظیر ایران و لیبی، کاملاً معکوس و

متمایز است.³ در تگزاس یا ایسلند، استخراج‌کنندگان مجبور به محاسبه میکروسکوپی هزینه هر کیلووات‌ساعت برق هستند و تنها استفاده از جدیدترین و کم‌مصرف‌ترین نسل دستگاه‌های ماینر (ASIC) توجیه اقتصادی دارد.³ اما در ایران، جایی که قیمت برق صنعتی و یارانه‌ای در برخی مناطق به میزان خیره‌کننده ۰.۰۱ دلار (یک سنت) بر کیلووات‌ساعت کاهش می‌یابد، حاشیه سود به حدی گسترده می‌شود که اساساً نیازی به بهره‌وری تکنولوژیک وجود ندارد.³

این عدم تقارن قیمتی باعث شده است تا ایران (در کنار کشورهایمانند لیبی) به «گورستان ماشین‌های استخراج» در جهان تبدیل شود.³ دستگاه‌های فرسوده و از رده خارج‌شده‌ای که از مزارع استخراج در چین یا قزاقستان ترخیص شده‌اند و در کشورهای توسعه‌یافته چیزی جز زباله الکترونیکی محسوب نمی‌شوند، توسط شبکه‌های غیررسمی و دولتی وارد کشور شده و با استفاده از برق تقریباً رایگان، به ماشین‌های چاپ پول تبدیل می‌گردند.³ این امر نشان‌دهنده یک انتقال ثروت سیستماتیک و پنهان از منابع عمومی (برق یارانه‌ای متعلق به شهروندان) به دارایی‌های رمزنگاری‌شده در کنترل شبکه‌های خاص است، که به عنوان ابزاری استراتژیک برای دور زدن ساختار تحریم‌های بین‌المللی نیز به کار می‌رود.¹⁰

۱.۲. استراتژی مکانیابی: تسخیر شهرک‌های صنعتی متروکه و مناطق ویژه

تحلیل داده‌های مرتبط با کشفیات و گزارش‌های نهادهای انتظامی نشان می‌دهد که استراتژی مکانیابی مزارع استخراج وابسته به نهادهای خاص، بر استفاده از فضاهای صنعتی حاشیه‌ای متمرکز است.¹¹ کارخانه‌های متروکه، سوله‌های نیمه‌تعطیل و واحدهای تولیدی ورشکسته در شهرک‌های صنعتی، به دلیل دارا بودن ویژگی‌های منحصربه‌فرد، به اهداف ایده‌آلی برای استقرار خوشه‌های پردازشی تبدیل شده‌اند.¹¹

موقعیت جغرافیایی / شهرک صنعتی	نوع زیرساخت تسخیر شده	مشخصات فنی و استراتژیک عملیات
شمس‌آباد (استان تهران)	کارخانه‌های متروکه صنعتی	کشف ۱۷۰ دستگاه ماینر صنعتی به همراه هاب سوئیچ‌های شبکه. دسترسی به پست‌های برق فشار قوی در مجاورت پایتخت و پنهان‌سازی فعالیت در میان سوله‌های صنعتی. ¹¹

<p>استقرار ۱۱۲ دستگاه غیرمجاز با ارزش بالغ بر ۱۳.۵ میلیارد ریال در کارگاه‌های متروکه. دور بودن از تمرکز جمعیتی و امکان پنهان‌سازی صدای مهیب دستگاه‌ها.¹³</p>	<p>واحدهای تولیدی غیرفعال</p>	<p>مهدیشهر و دامغان (استان سمنان)</p>
<p>کشف ۱۹۲ دستگاه استخراج در یک مزرعه بزرگ مستقر در اماکن متروکه. بهره‌گیری از تعرفه‌های برق منطقه‌ای و فشار بر شبکه محلی.¹⁵</p>	<p>کارگاه‌های متروکه حاشیه‌ای</p>	<p>شهرستان داراب (استان فارس)</p>

استفاده از شهرک‌های صنعتی متروکه، دو مزیت ژئواکونومیک عمده برای این شبکه‌ها فراهم می‌آورد: نخست، این مناطق به دلیل کاربری صنعتی پیشین، دارای زیرساخت‌های انتقال برق فشار قوی و ترانسفورماتورهای اختصاصی هستند که برای تغذیه هزاران دستگاه ماینر پرمصرف امری حیاتی است.⁶ دوم، ساختار فیزیکی و ظاهر متروکه این سوله‌ها، پوشش امنیتی بی‌نظیری برای استتار فعالیت‌های شبانه‌روزی، پنهان کردن صدای گوش‌خراش فن‌های خنک‌کننده صنعتی و فرار از بازرسی‌های معمول فراهم می‌کند.⁶ در تابستان‌های بحرانی که شهروندان و بیمارستان‌ها با خاموشی‌های فلج‌کننده و اتکا به ژنراتورهای دیزلی دست و پنجه نرم می‌کنند، این مزارع استخراج صنعتی در حاشیه شهرها بدون یک ثانیه قطعی برق به فعالیت خود ادامه می‌دهند.⁶

۱.۳. پوشش رگولاتوری: توهم انرژی‌های تجدیدپذیر در برابر واقعیت شبکه

با افزایش شدت بحران ناترازی انرژی و فشار افکار عمومی در خصوص نقش استخراج‌کنندگان در قطعی‌های گسترده برق، ساختار حاکمیتی تلاش کرد تا با استفاده از ابزارهای رگولاتوری، پوششی مشروع برای این فعالیت‌ها ایجاد کند. وزارت صمت و توانیر با صدور بخشنامه‌هایی، از سرگیری فعالیت ماینرها را منوط به استفاده انحصاری از انرژی‌های تجدیدپذیر و عقد قرارداد با سازمان انرژی‌های تجدیدپذیر و بهره‌وری انرژی برق (ساتبا) کردند.¹⁷ بر اساس این دستورالعمل‌ها، تأمین برق مراکز استخراج تنها از طریق نیروگاه‌های بادی، خورشیدی یا تهاتر انرژی مجاز شمرده شد.¹⁷

اما تحلیل اقتصاد مهندسی این طرح، تناقضات بنیادین آن را آشکار می‌سازد. گزارش‌های کارشناسی انجمن بلاکچین ایران نشان می‌دهد که در طول ۱۵ سال گذشته، سرمایه‌گذاری مؤثری در زیرساخت‌های تجدیدپذیر کشور صورت نگرفته است.²⁰ در حالی که کشوری مانند ترکیه با جمعیتی مشابه، ظرفیتی بالغ بر ۲۲,۰۰۰ مگاوات انرژی تجدیدپذیر ایجاد کرده است (حدود ۲۵۲ مگاوات به ازای هر یک میلیون نفر)، ظرفیت نصب شده در ایران

به زحمت به ۱,۵۰۰ مگاوات (تنها ۱۸ مگاوات به ازای هر یک میلیون نفر) می‌رسد.²⁰

در شرایطی که وزارت نیرو با بدهی انباشته ۱۵۰ هزار میلیارد تومانی به تولیدکنندگان خصوصی برق مواجه است²⁰، الزام ماینرها به استفاده از انرژی خورشیدی که نیازمند سرمایه‌گذاری اولیه هنگفت (CAPEX) است، از منظر اقتصادی برای دستگاه‌های فرسوده مستقر در ایران کاملاً فاقد توجیه است.³ بنابراین، این قوانین رگولاتوری عمدتاً به عنوان یک «پوشش سبز» (Greenwashing) برای انحراف افکار عمومی عمل کرده‌اند.²³ شبکه‌های استخراج وابسته به نهادهای قدرت، با ثبت نمادین قراردادهای تجدیدپذیر، در عمل همچنان از شبکه توزیع سراسری و برق یارانه‌ای تولید شده از سوخت‌های فسیلی استفاده می‌کنند، در حالی که تقصیر خاموشی‌ها متوجه مصرف‌کنندگان خانگی یا تغییرات اقلیمی می‌شود.⁹

فصل دوم: استراتژی تسخیر کلان‌داده‌ها و تکوین امپریالیسم الگوریتمی بومی

دومین ستون خیمه‌تطور EIKO در فاز سوم، گذار استراتژیک از کنترل فیزیکی جغرافیا به کنترل دیجیتال رفتارها از طریق مفهوم «امپریالیسم الگوریتمی» (Algorithmic Imperialism) است. در گفتمان آکادمیک و بین‌المللی، امپریالیسم الگوریتمی عموماً به سلطه پلتفرم‌های کلان‌داده آمریکایی و غربی (مانند متا و گوگل) بر جریان داده‌ها، استانداردهای فناوری و شکل‌دهی به افکار عمومی در کشورهای در حال توسعه اشاره دارد.⁴ این تسلط منجر به نوعی «اشغال دیجیتال» (Digital Occupation) می‌شود که در آن، روایت‌ها و سوگیری‌های غربی بر سیستم‌های هوش مصنوعی تحمیل می‌گردد.²⁴

با این وجود، نهادهای حاکمیتی در ایران این مفهوم را به شکلی معکوس و درون‌گرا بومی‌سازی کرده‌اند.²⁶ آن‌ها با درک این واقعیت که قدرت در قرن بیست و یکم معادل با کنترل بر ادراک و روایت‌هاست⁴، تلاش کرده‌اند تا با قطع وابستگی به پلتفرم‌های متن‌باز و خارجی⁴، یک اکوسیستم بسته از امپریالیسم الگوریتمی ملی ایجاد کنند. در این مدل، کلان‌داده‌ها (Big Data) به عنوان نفت جدید شناخته شده و پلتفرم‌های خدمات عمومی، به ویژه در حوزه سلامت و بهداشت، به مثابه چاه‌های استخراج این داده‌ها عمل می‌کنند.²⁷

۲.۱. پلتفرم‌های سلامت محور به مثابه شبکه‌های جمع‌آوری داده (Data Funnel)

بحران جهانی پاندمی کووید-۱۹، به عنوان یک شوک سیستمیک، کاتالیزوری بی‌نظیر برای تسریع پروژه‌های پایش دیجیتال و جمع‌آوری کلان‌داده‌ها توسط ستاد اجرایی فرمان امام فراهم آورد.²⁹ بارزترین و پیچیده‌ترین نمود این استراتژی، طراحی و اجرای سامانه تلفنی و دیجیتال «۴۰۳۰» بود.²⁹ این سامانه که توسط شرکت «برکت تل» (از زیرمجموعه‌های فناوری اطلاعات EIKO) در همان روزهای نخست شیوع ویروس راه‌اندازی شد، در ظاهر یک خط مقدم مشاوره و غربالگری پزشکی بود که با بهره‌گیری از بیش از ۲۲۰۰ پزشک و پیراپزشک، به سؤالات و نگرانی‌های

کروناپی شهروندان پاسخ می‌داد.²⁹

اما از منظر علوم داده و معماری اطلاعات (Information Architecture)، سامانه ۴۰۳۰ چیزی فراتر از یک مرکز تماس پزشکی بود؛ این سامانه به عنوان یک «قیف عظیم جمع‌آوری داده» (Massive Data Funnel) در مقیاس ملی عمل کرد.³¹ با ثبت ده‌ها میلیون تماس در کوتاه‌ترین زمان ممکن³⁰، این سیستم موفق به تجمیع پایگاه داده‌ای شد که در تاریخ بهداشت عمومی کشور بی‌سابقه بود. داده‌های بلادرنگ (Real-time) استخراج شده از این تماس‌ها شامل لایه‌های متعددی از حریم خصوصی شهروندان بود:

- **داده‌های دموگرافیک و هویتی:** ثبت دقیق کدهای ملی، آدرس‌های سکونت، شماره‌های تماس و ساختار شبکه‌ای خانوارها.³¹
- **داده‌های بیومتریک و اپیدمیولوژیک:** سوابق بیماری‌های زمینه‌ای، واکنش‌های سیستم ایمنی، مصرف داروهای خاص و تاریخچه بالینی.³⁴
- **داده‌های رفتاری و شبکه‌ای:** الگوی تحرک جغرافیایی، ترسیم گراف‌های ارتباطات بین‌فردی (Contact Tracing) و سطح اضطراب روانی جامعه با تحلیل کلمات کلیدی مکالمات.³⁴

همزمان با سامانه تلفنی، توسعه اکوسیستم نرم‌افزاری با اپلیکیشن‌هایی نظیر «مشورپ» (Mashverapp) و پلتفرم‌های تست آنلاین کرونا، ابعاد این پایش دیجیتال را تعمیق بخشید.³⁴ این برنامه‌های کاربردی (Apps) با درخواست دسترسی‌های گسترده به موقعیت مکانی کاربر (GPS Data)، دفترچه تلفن، و حتی رصد رفتار جستجوی اینترنتی، توانستند پروفایل‌های رفتاری بسیار دقیقی از شهروندان استخراج کنند.³⁴ این اقدامات نشان می‌دهد که چگونه بحران بهداشت عمومی به عنوان بستری مشروع برای پیاده‌سازی معماری نظارت دیجیتال مورد استفاده قرار گرفته است.

۲.۲. هم‌افزایی کلان‌داده‌ها و توسعه واکسن: انحصار بیولوژیک

ارزش واقعی کلان‌داده‌های جمع‌آوری شده توسط سامانه ۴۰۳۰ و پلتفرم‌های سلامت دیجیتال (Health-Tech)، زمانی به منصفه ظهور رسید که ستاد اجرایی فرمان امام پروژه جاه‌طلبانه تولید واکسن ملی «کوو ایران برکت» را کلید زد.³⁶ توسعه واکسن در سطح جهانی نیازمند دسترسی به زیرساخت‌های عظیم بالینی، قابلیت غربالگری هدفمند و تحلیل داده‌های واکنش بیولوژیک در مقیاس میلیونی است.³⁷

شرکت «شفا فارمد» (توسعه‌دهنده واکسن برکت) و سایر شرکت‌های وابسته به گروه دارویی برکت (نظیر بیوسان فارمد و KBC)، با اتکا به پایگاه داده بی‌رقیب سامانه ۴۰۳۰، توانستند فازهای دوم و سوم کارآزمایی بالینی را با سرعتی بالا در شش شهر بزرگ ایران مدیریت کنند.³⁷ این انحصار داده‌ای، به همراه پشتوانه مالی نامحدود EIKO که امکانات زیرساختی، تجهیزات و ظرفیت تولید ۳۰ میلیون دوز واکسن در ماه را فراهم می‌آورد³⁷، رقابت را برای سایر مراکز تحقیقاتی مستقل عملاً غیرممکن ساخت. در اینجا، کلان‌داده‌های شهروندان که به بهانه غربالگری

اخذ شده بود، به عنوان مزیت رقابتی و دارایی تجاری یک نهاد شبه‌دولتی در بازار سلامت مورد بهره‌برداری قرار گرفت.³⁶

۲.۳. کنترل اجتماعی پیش‌بینی‌نگر (Predictive Social Control)

مهم‌ترین و در عین حال پنهان‌ترین خروجی این استراتژی، استفاده از تحلیل کلان‌داده‌ها برای «کنترل اجتماعی پیش‌بینی‌نگر» است.²⁷ با استفاده از الگوریتم‌های هوش مصنوعی، یادگیری ماشین و تحلیل داده‌های ساختاریافته (مانند متن مکالمات یا جستجوهای پلتفرم‌های سلامت)³⁹، سیستم حاکمیتی قادر است الگوهای رفتاری جامعه را پیش‌بینی کند.⁴⁰

در این پارادایم نوین امنیتی-اجتماعی، حاکمیت دیگر منتظر وقوع یک بحران اجتماعی در کف خیابان نمی‌ماند. الگوریتم‌های پیش‌بین (Predictive Algorithms) با تطبیق داده‌های استخراج‌شده از پلتفرم‌های سلامت (مثلاً افزایش ناگهانی درخواست برای داروهای ضد‌افسردگی یا آرام‌بخش در یک منطقه خاص)، با داده‌های موقعیت مکانی و الگوهای مصرف مالی، می‌توانند نقاط داغ (Hotspots) نارضایتی و آستانه تحمل روانی جامعه را با دقت بالا محاسبه کنند.³⁴

استفاده از ابزارهای سلامت‌محور به حاکمیت اجازه می‌دهد تا به عمیق‌ترین و خصوصی‌ترین لایه‌های حیات شهروندان نفوذ کند، در حالی که ظاهر این اقدام کاملاً مشروع، علمی و در راستای خدمات بهداشت عمومی (Public Health) تعریف شده است.⁴⁰ این رویکرد، تجسم عینی امپریالیسم الگوریتمی بومی است؛ جایی که داده‌های تولید شده توسط جوامع حاشیه‌ای و شهروندان عادی، به ابزاری برای تحکیم قدرت و استمرار کنترل توسط یک نهاد مرکزی تبدیل می‌شود.²⁷

فصل سوم: ملی‌سازی نرم اکوسیستم نوآوری از طریق سرمایه‌گذاری خطرپذیر

سومین ستون بنیادین در فاز جدید تطور EIKO، رویکرد استراتژیک به اکوسیستم استارت‌آپی و بخش خصوصی نوپا در ایران است. در اواخر دهه ۱۳۸۰ و اوایل دهه ۱۳۹۰ شمسی، با گسترش نفوذ اینترنت و گوشی‌های هوشمند، یک اکوسیستم استارت‌آپی پویا و تا حدودی مستقل در ایران شکل گرفت که پتانسیل ایجاد یک طبقه متوسط تکنوکرات و مستقل از رانت‌های نفتی را داشت. با این حال، تشدید تحریم‌های اقتصادی، تورم افسارگسیخته، و فرار مغزها، این اکوسیستم را با بحران شدید تأمین مالی و خروج سرمایه‌گذاران سنتی مواجه ساخت.⁴⁴

در این خلأ تاریخی، نهادهای حاکمیتی ثروتمند نظیر ستاد اجرایی فرمان امام، با تغییر دکترین اقتصادی خود از

«مصادره فیزیکی» به «تزریق سرمایه هوشمند»، استراتژی «ملی‌سازی نرم» (Soft Nationalization) را کلید زدند.⁴⁵

۳.۱. مکانیک ملی‌سازی نرم و سلطه بر ساختار سهام‌داری

ملی‌سازی نرم برخلاف ملی‌سازی سخت و مصادره‌های قهری دهه‌های گذشته، نیازی به احکام قضایی، ورود نیروهای قهریه یا تصرف فیزیکی دفاتر شرکت‌ها ندارد. در این مدل مدرن، نهادهای حاکمیتی از طریق تأسیس شرکت‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر (Venture Capital) و صندوق‌های جسورانه، در نقش ناجیان مالی (Angel Investors) ظاهر شده و با تزریق سرمایه در راندهای اولیه (Seed) یا میانی (Series A/B)، درصد قابل توجهی از سهام کلیدی استارت‌آپ‌های پیشرو را خریداری می‌کنند.⁴⁴

«گروه سرمایه‌گذاری خطرپذیر برکت» (Barkat Ventures) مستقر در تهران، یکی از مهم‌ترین بازوهای اجرایی این دکترین است.² این مؤسسه با تمرکز بر حوزه‌های لبه تکنولوژی شامل فناوری‌های مالی (FinTech)، فناوری‌های سلامت (Health-Tech)، اینترنت اشیا (IoT)، فناوری‌های زیستی، تولید محتوا و سخت‌افزار، سید سرمایه‌گذاری (Portfolio) گسترده و استراتژیکی برای خود دست و پا کرده است.² بررسی پرتفوی این نهاد نشان‌دهنده سرمایه‌گذاری در شرکت‌هایی نظیر فناوری‌های توانبخشی فانا (Fanasa Rehabilitation Technologies)، نینیکس (Ninix)، و شبکه هوشمند هوم (Hoom Smart Network) است که همگی با داده‌های شخصی و زیرساخت‌های هوشمند سروکار دارند.²

علاوه بر سرمایه‌گذاری مستقیم، نهادهای وابسته به EIKO استراتژی صندوق در صندوق (Fund of Funds) را نیز پیاده‌سازی کرده‌اند. راه‌اندازی صندوق «ستارگان» با همکاری مؤسسه دانش‌بنیان برکت، دانشگاه آزاد اسلامی و معاونت علمی ریاست جمهوری، با سرمایه اولیه ۶.۵ تریلیون ریال (معادل حدود ۵۲.۴ میلیون دلار در زمان تأسیس)، گامی بلند برای تأمین مالی سالانه ۱۰۰ استارت‌آپ و در نتیجه، قرار دادن چتر کنترلی بر روی ده‌ها صندوق سرمایه‌گذاری کوچک‌تر و شتاب‌دهنده‌های خصوصی است.⁵⁰

هدف استراتژیک در اکوسیستم	نهاد مجری / صندوق	استراتژی تأمین مالی
تصاحب سهام در استارت‌آپ‌های فین‌تک، هلث‌تک و اینترنت اشیا (مانند Fanasa و Ninix). ²	گروه سرمایه‌گذاری خطرپذیر برکت (Barkat Ventures)	سرمایه‌گذاری مستقیم (Direct VC)
تزریق ۶.۵ تریلیون ریال برای	صندوق سرمایه‌گذاری ستارگان	صندوق صندوق‌ها (Fund of)

هدایت شتاب‌دهنده‌ها و صندوق‌های کوچک‌تر و کنترل کلان‌مسیر نوآوری. ⁵⁰	(Setaregan FOF)	(Funds)
ارائه تسهیلات به بیش از ۱۲۵۰ شرکت دانش‌بنیان برای وابسته‌سازی شبکه‌های کارآفرینی به نهادهای فرادولتی. ⁵²	بنیاد برکت / مؤسسه دانش‌بنیان برکت	حمایت‌های غیرمستقیم و تسهیلات

۳.۲. نفوذ در سندباکس‌های بین‌المللی و واکنش نظام مالی جهانی

جاه‌طلبی‌های نهادهای حاکمیتی در حوزه فین‌تک و سلامت به مرزهای داخلی محدود نمی‌شود. اسناد رگولاتوری نشان می‌دهد که Barkat Ventures تلاش کرده است تا حضور خود را در بازارهای مالی بین‌المللی از طریق ادغام فناوری‌های مالی و بهداشتی تثبیت کند. بر اساس گزارش‌های اداره رفتار مالی بریتانیا (Barkat Ventures، FCA)، به عنوان یک پلتفرم بین‌المللی انتقال پول که به مشتریان اجازه می‌دهد خدمات مراقبت‌های بهداشتی را به همراه حواله‌های مالی (Remittances) خود ارسال کنند، در محیط آزمایشی قانون‌گذاری (Regulatory Sandbox) بریتانیا پذیرفته شده بود.⁵⁴

حضور همزمان استارت‌آپ‌هایی نظیر Chynge (سیستم حواله برون‌مرزی مبتنی بر بلاک‌چین و هوش مصنوعی برای مقابله با پول‌شویی) و Curl (شبکه پرداخت مصرف‌کننده مبتنی بر API باز) در این سندباکس در کنار نام Barkat Ventures، نشان‌دهنده تلاش سیستماتیک این نهاد برای دسترسی به فناوری‌های انتقال ارزش غیرمتمرکز، دور زدن مسیرهای سنتی بانکی و استقرار در اکوسیستم مالی اروپا بوده است.⁵⁴

با این حال، این شبکه‌سازی فرامرزی به سرعت مورد توجه نهادهای نظارتی بین‌المللی قرار گرفت. در ۱۳ ژانویه ۲۰۲۱، دفتر کنترل دارایی‌های خارجی وزارت خزانه‌داری ایالات متحده (OFAC)، گروه سرمایه‌گذاری خطرپذیر برکت (Barkat Ventures) را به طور رسمی تحت تحریم قرار داد.¹ در بیانیه خزانه‌داری آمریکا صراحتاً قید شد که این شرکت به عنوان بازوی سرمایه‌گذاری ستاد اجرایی فرمان امام در فضای سایبری، اینترنت اشیا و نرم‌افزار عمل کرده و هدف آن غنی‌سازی سیستمی فاسد و تثبیت اقتصاد تحت کنترل حاکمیت است.¹ این تحریم‌ها ضربه‌ای کاری بر پیکره استراتژی بین‌المللی‌سازی این صندوق وارد آورد و اکوسیستم استارت‌آپی تحت نفوذ آن را بیش از پیش ایزوله کرد.

۳.۳. پیامدهای ساختاری ملی‌سازی نرم بر حاکمیت داده

تأثیر میان‌مدت و بلندمدت دکترین ملی‌سازی نرم بسیار فراتر از مسائل مالی است. با تصاحب صندلی‌های کلیدی در هیئت‌مدیره (Board of Directors) استارت‌آپ‌های فین‌تک و هلت‌تک، نهادهای حاکمیتی به طور قانونی و

مشروع به هسته مرکزی پایگاه‌های داده (Data Servers) این شرکت‌ها دسترسی پیدا می‌کنند.⁵⁶ این بدان معناست که داده‌های تراکنش‌های مالی خرید، عادات خرید، سوابق پزشکی دیجیتال و موقعیت‌های مکانی میلیون‌ها کاربر ایرانی، بدون نیاز به هک سیستم‌ها یا احکام شنود، مستقیماً در اختیار سیستم‌های پردازشی نهادهای حاکمیتی قرار می‌گیرد.⁴

این رویکرد، پازل کنترل اجتماعی پیش‌بینی‌نگر را کامل می‌کند. از سوی دیگر، این انحصارگرایی مالی، شرکت‌های خصوصی و مستقل را که تمایلی به واگذاری سهام به نهادهای خاص ندارند، با خشکاندن منابع مالی، در یک رقابت نابرابر محکوم به ورشکستگی یا ادغام اجباری می‌کند.⁴⁴ فعالان استارت‌آپی صراحتاً اذعان می‌کنند که با کاهش میل شتاب‌دهنده‌های بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری، تنها بازیگران باقی‌مانده در میدان، مجموعه‌هایی نظیر شستا و بنیاد برکت هستند که در ازای ارائه منابع مالی، استقلال و حریم داده‌های کسب‌وکار را سلب می‌کنند.⁴⁴

نتیجه‌گیری راهبردی: معماری سه‌گانه کنترل تکنو-اکونومیک

تحلیل همه‌جانبه فاز سوم تطور نهادی ستاد اجرایی فرمان امام (ره) (EIKO) اثبات می‌کند که حاکمیت در ایران در حال تکمیل یک معماری پیچیده از «کنترل تکنو-اکونومیک» است که بقای آن را در برابر تکانه‌های شدید داخلی و خارجی تضمین می‌کند.

۱. در لایه اقتصاد کلان و انرژی، تبدیل شدن به هاب صنعتی استخراج رمزارز از طریق جذب ماشین‌های مستهلک جهانی و استقرار در کورسوی شهرک‌های صنعتی متروکه، یک ماشین بی‌نقص آربیتراژ انرژی خلق کرده است. این سیستم، یارانه‌های عمومی و انرژی ارزان متعلق به شهروندان را می‌بلعد، شبکه برق کشور را به آستانه فروپاشی می‌کشانند و در عوض، جریانی از ثروت غیرقابل ردیابی و غیرقابل تحریم را مستقیماً به خزانه‌های شبه‌دولتی سرازیر می‌کند. تلاش برای توجیه این روند تحت لوای توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر، در برابر آمارهای رسمی ظرفیت نصب‌شده در کشور، چیزی جز یک لفاظی رگولاتوری نیست.

۲. در لایه اطلاعاتی و اجتماعی، دکترین امپریالیسم الگوریتمی بومی با موفقیت پیاده‌سازی شده است. استفاده از پلتفرم‌های حیاتی بهداشت عمومی مانند سامانه ۴۰۳۰ به عنوان قیف‌های مکش داده، منجر به ایجاد انحصارهای بیولوژیک و دارویی (مانند تولید واکسن برکت) شده است. فراتر از منافع اقتصادی، پردازش این کلان‌داده‌های بیومتریک و رفتاری، به دستگاه حاکمیت اجازه می‌دهد تا از مدیریت انفعالی بحران، به سمت اعمال کنترل اجتماعی پیش‌بینی‌نگر حرکت کند و شکل‌گیری هرگونه کانون نارضایتی را پیش از بلوغ، در نطفه شناسایی نماید.

۳. در لایه نوآوری و بخش خصوصی، استراتژی ملی‌سازی نرم به واسطه نهادهایی همچون Barkat Ventures، بقایای استقلال اکوسیستم استارت‌آپی را از میان برده است. با تزریق سرمایه‌های کلان، ایجاد صندوق‌ها،

و نفوذ سایه‌وار در استارت‌آپ‌های کلیدی فین‌تک و هلث‌تک، حاکمیت موفق شده است جریان توسعه تکنولوژی را مهندسی کرده و حاکمیت بی‌قید و شرط بر داده‌های کاربران (Data Sovereignty) را تضمین کند؛ حتی اگر این بلندپروازی‌ها با سدهای سخت تحریم‌های وزارت خزانه‌داری آمریکا مواجه شود.

در نهایت، ترکیب ارگانیک این سه مؤلفه—استخراج غیرمتمرکز ثروت (کریپتو)، تجمیع متمرکز دانش (کلان‌داده)، و کنترل ساختاری نوآوری (سرمایه‌گذاری خطرپذیر)—نشان می‌دهد که ستاد اجرایی فرمان امام از یک بنگاه سنتی املاک و مستغلات، به یک امپراتوری فناورانه و داده‌محور ارتقاء یافته است. این ساختار هژمونیک، الگوی جدیدی از حکمرانی اقتدارگرایانه دیجیتال در خاورمیانه را معرفی می‌کند که در آن، اقتصاد و تکنولوژی نه ابزارهایی برای توسعه مدنی، بلکه چرخ‌دنده‌هایی برای استمرار کنترل شبکه‌ای و مطلق محسوب می‌شوند.

Works cited

1. Iranian venture firm investing in cyber tech is subject of US sanctions - CyberScoop, accessed February 21, 2026, [/https://cyberscoop.com/treasury-iran-sanctions-barkat-ventures](https://cyberscoop.com/treasury-iran-sanctions-barkat-ventures)
2. Barkat Ventures investment portfolio - PitchBook, accessed February 21, 2026, <https://pitchbook.com/profiles/investor/292592-26>
3. From Libya to Iran: The country of blackouts and the uninterrupted Bitcoin mining machines | 律动BlockBeats on Binance Square, accessed February 21, 2026, <https://www.binance.com/en/square/post/35959089193130>
4. Transforming the United Nations from New York Entrapment - Laetus in Praesens, accessed February 21, 2026, <https://www.laetusinpraesens.org/docs20s/unmove.php>
5. US20210256070A1 - Non-fungible token (nft) - Google Patents, accessed February 21, 2026, <https://patents.google.com/patent/US20210256070A1/en>
6. Bitcoin Mining in Iran and Libya Amid Power Crises | KuCoin, accessed February 21, 2026, <https://www.kucoin.com/news/flash/bitcoin-mining-in-iran-and-libya-amid-power-crises>
7. Lawmakers Open Investigation into Texas Energy Grid Operator's Subsidies to Cryptominers - Senator Edward Markey of Massachusetts, accessed February 21, 2026, <https://www.markey.senate.gov/news/press-releases/lawmakers-open-investigation-into-texas-energy-grid-operators-subsidies-to-cryptominers>
8. Bitcoin Miners Are Sucking Up More than 2 Percent of the Nation's Electricity -

Mother Jones, accessed February 21, 2026, <https://www.motherjones.com/environment/2024/02/bitcoin-cryptocurrency-mining-electricity-eia-report-power>

U.S. Energy Information Administration Announces It Will Require Cryptocurrency Mining Companies to Report Their Energy Use for the First Time - Earthjustice, accessed February 21, 2026, <https://earthjustice.org/press/2024/u-s-energy-information-administration-eia-announces-it-will-require-cryptocurrency-mining-companies-to-report-their-energy-use-for-the-first-time>

10. ایرانی‌ها مزارع مخفی استخراج رمزارز را عامل قطعی برق می‌دانند - ایران اینترنشنال, accessed February 21, 2026, <https://www.iranintl.com/202508169298>

11. استخراج ارز دیجیتال در کارخانه متروکه - روزنامه ایران, accessed February 21, 2026, <https://irannewspaper.ir/newspaper/item/567062/----%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%AE%D8%B1%D8%A7%D8%AC-%D8%A7%D8%B1%D8%B2%D8%AF%DB%8C%D8%AC%DB%8C%D8%AA-----%D8%A7%D9%84-%D8%AF%D8%B1-%DA%A9%D8%A7%D8%B1%D8%AE%D8%A7%D9%86%D9%87-%D9%85%D8%AA%D8%B1%D9%88%DA%A9%D9%87>

12. پیگیری جرم انگاری حمل و نگهداری تجهیزات غیر مجاز استخراج رمزارز در مجلس, accessed February 21, 2026, <https://khabarfarsi.com/u/220612631>

13. کشف 112 ماینر ارزهای دیجیتال در شهرک صنعتی مهدیشهر - استانها - تابناک, accessed February 21, 2026, <https://ostanha.tabnak.ir/fa/news/1003811/%DA%A9%D8%B4%D9%81-112-%D9%85%D8%A7%DB%8C%D9%86%D8%B1-%D8%A7%D8%B1%D8%B2%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%AF%DB%8C%D8%AC%DB%8C%D8%AA%D8%A7%D9%84-%D8%AF%D8%B1-%D8%B4%D9%87%D8%B1%DA%A9-%D8%B5%D9%86%D8%B9%D8%A%DB%8C-%D9%85%D9%87%D8%AF%DB%8C%D8%B4%D9%87%D8%B1>

14. واحد صنعتی متروکه گرمسار مأمین ماینرهای غیرمجاز ارز دیجیتال - تابناک هرمزگان, accessed February 21, 2026, <https://www.tabnakhormozgan.ir/fa/news/981088/%D9%88%D8%A7%D8%AD%D8%AF-%D8%B5%D9%86%D8%B9%D8%AA%DB%8C-%D9%85%D8%AA%D8%B1%D9%88%DA%A9%D9%87-%DA%AF%D8%B1%D9%85%D8%B3%D8%A7%D8%B1-%D9%85%D8%A7%D9%94%D9%85%D9%86-%D9%85%D8%A7%DB%8C%D9%86%D8%B1%E2%80%8C%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%BA%DB%8C%D8%B1%D9%85%D8%AC%D8%A7%D8%B2-%D8%A7%D8%B1%D8%B2%D8%AF%DB%8C%D8%AC%DB%8C>

[8C%D8%AA%D8%A7%D9%84](#)

15. مزرعه بزرگ استخراج ارز دیجیتال از محلی متروکه در فارس کشف شد - بازار, accessed February 21, 2026,

<https://www.tahlilbazaar.com/news/341180/%D9%85%D8%B2%D8%B1%D8%B9%D9%87-%D8%A8%D8%B2%D8%B1%DA%AF-%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%AE%D8%B1%D8%A7%D8%AC-%D8%A7%D8%B1%D8%B2-%D8%AF%DB%8C%D8%AC%DB%8C%D8%AA%D8%A7%D9%84-%D8%A7%D8%B2-%D9%85%D8%AD%D9%84%DB%8C-%D9%85%D8%AA%D8%B1%D9%88%DA%A9%D9%87-%D8%AF%D8%B1-%D9%81%D8%A7%D8%B1%D8%B3-%DA%A9%D8%B4%D9%81-%D8%B4%D8%AF>

16. استخراج بیت‌کوین با برق یارانه‌ای؛ وقتی برق خانه‌ها قطع بود اما ماینرهای دولتی فعال بودند+ فیلم, accessed February 21, 2026,

<https://donya-e-eqtasad.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%B3%D8%A7%DB%8C%D8%AA-%D8%AE%D9%88%D8%A7%D9%86-62/4226790-%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%AE%D8%B1%D8%A7%D8%AC-%D8%A8%DB%8C%D8%AA-%DA%A9%D9%88%DB%8C%D9%86-%D8%A8%D8%A7-%D8%A8%D8%B1%D9%82-%DB%8C%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D9%86%D9%87-%D8%A7%DB%8C-%D9%88%D9%82%D8%AA%DB%8C-%D8%A8%D8%B1%D9%82-%D8%AE%D8%A7%D9%86%D9%87-%D9%87%D8%A7-%D9%82%D8%B7%D8%B9-%D8%A8%D9%88%D8%AF-%D8%A7%D9%85%D8%A7-%D9%85%D8%A7%DB%8C%D9%86%D8%B1%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%AF%D9%88%D9%84%D8%AA%DB%8C-%D9%81%D8%B9%D8%A7%D9%84-%D8%A8%D9%88%D8%AF%D9%86%D8%AF-%D9%81%DB%8C%D9%84%D9%85>

17. مقررات تأمین برق مراکز استخراج رمزارز از منابع تجدیدپذیر ابلاغ شد - مجله بیتستان, accessed February 21, 2026,

[/https://blog.bittestan.com/mining-digital-currencies-renewable-energy](https://blog.bittestan.com/mining-digital-currencies-renewable-energy)

18. استخراج رمزارز در ایران فقط با برق تجدیدپذیر + دانلود دستورالعمل, accessed February 21, 2026,

<https://iransolarmag.com/cryptocurrencies-mining-by-using-renewable-energy-/electricity-in-iran>

19. وزارت صمت: ازرگیری فعالیت ماینرها از ۱۵ اسفند و صرفاً با انرژی تجدیدپذیر مجاز است - ارز دیجیتال, accessed February 21, 2026,

<https://arzdigital.com/blog/irans-ministry-of-industry-guidance-for-crypto-mine/rs>

20. انجمن بلاک چین: صنعت ماینینگ مقصر بحران برق کشور نیست! - ارز دیجیتال, accessed

- February 21, 2026,
[/https://arzdigital.com/blog/report-iran-blockchain-association-mining](https://arzdigital.com/blog/report-iran-blockchain-association-mining)
21. طرح مجلس برای استخراج رمزارز در نیروگاه‌ها - نیپوتو, accessed February 21, 2026,
<https://nipoto.com/mag/parliaments-plan-to-mine-cryptocurrency-in-power-plants>
- Prediction-based optimal system design of an improved building-to-vehicle-to-building energy community under different operation strategies concerning three PV installation types - ResearchGate, accessed February 21, 2026,
https://www.researchgate.net/publication/398045869_Prediction-based_optimal_system_design_of_an_improved_building-to-vehicle-to-building_energy_community_under_different_operation_strategies_concerning_three_PV_installation_types
- As crypto mines aim for climate action, critics call greenwashing | Cascade PBS, .23
accessed February 21, 2026,
<https://www.cascadepbs.org/environment/2023/02/crypto-mines-aim-climate-action-critics-call-greenwashing>
24. برچسب سهیل سلیمی, accessed February 21, 2026,
<https://soheilsalimi.blogspot.com/tag/%D8%B3%D9%87%DB%8C%D9%84-%D8%B3%D9%84%DB%8C%D9%85%DB%8C>
- Rewriting Resistance: AI, Necropolitics, and the Postcolonial Counter-Narrative - .25
Pakistan Social Sciences Review, accessed February 21, 2026,
<https://ojs.pssr.org.pk/journal/article/download/917/732/1583>
26. نوسان‌سنج فرهنگ عمومی، مورخ دوشنبه ۲۴ آذر ۱۴۰۴ - فیلو جامعه شناسی, accessed February 21, 2026, <http://www.philosociology.ir/home.html?start=40>
- WORKING PAPER SERIES Digitization & Challenges to Democracy - MacSphere, .27
accessed February 21, 2026,
<https://macsphere.mcmaster.ca/bitstreams/541167a0-0da1-4187-a953-960bfa327cc3/download>
- PRACTICE - Teaching Computational Social Science Skills to Psychology Students - The Council on Undergraduate Research, accessed February 21, 2026,
<https://www.cur.org/wp-content/uploads/2023/08/Eiler-et-al-1.pdf>
- Execution of Imam Khomeini's Order - Wikipedia, accessed February 21, 2026, .29
https://en.wikipedia.org/wiki/Execution_of_Imam_Khomeini%27s_Order
- COVID-19 pandemic in Iran - Wikipedia, accessed February 21, 2026, .30

https://en.wikipedia.org/wiki/COVID-19_pandemic_in_Iran

Exploring strengths, challenges, and experiences of using a national call center .31
during the Covid-19 pandemic: a qualitative study - PMC, accessed February 21,

/2026, <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC12606849>

COVID-19 in Iran - American Iranian Council, accessed February 21, 2026, .32

<http://www.us-iran.org/news/2021/7/2/covid-19-in-iran>

CDC's Flu on Call Simulation: Testing a National Helpline for Use During an .33
Influenza Pandemic | Request PDF - ResearchGate, accessed February 21, 2026,

https://www.researchgate.net/publication/346228455_CDC's_Flu_on_Call_Simulation_Testing_a_National_Helpline_for_Use_During_an_Influenza_Pandemic

A framework for information technology-based management against COVID-19 .34
in Iran, accessed February 21, 2026,

[/https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8881940](https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8881940)

A framework for information technology-based management against COVID-19 .35
in Iran, accessed February 21, 2026, <https://d-nb.info/1258620030/34>

PDF) Exploring the experience of developing COVID-19 vaccines in Iran -.36
ResearchGate, accessed February 21, 2026,

https://www.researchgate.net/publication/368838381_Exploring_the_experience_of_developing_COVID-19_vaccines_in_Iran

Exploring the experience of developing COVID-19 vaccines in Iran - PMC - NIH, .37
/accessed February 21, 2026, <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9950226>

Big Data in Healthcare – Defining the Digital Persona through User Contexts from .38
the Micro to the Macro: Contribution of the IMIA Organizational and Social Issues
WG - PMC, accessed February 21, 2026,

[/https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4287094](https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4287094)

A Review of Analytics and Clinical Informatics in Health Care | Request PDF - .39
ResearchGate, accessed February 21, 2026,

https://www.researchgate.net/publication/261328665_A_Review_of_Analytics_and_Clinical_Informatics_in_Health_Care

The Role of Data in Public Health and Health Innovation: Perspectives on Social .40
Determinants of Health, Community-Based Data Approaches, and AI - PMC,
accessed February 21, 2026,

[/https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC12505398](https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC12505398)

PDF) Effectiveness of eHealth literacy interventions: a systematic review and) .41

meta-analysis of experimental studies - ResearchGate, accessed February 21, 2026,

https://www.researchgate.net/publication/388320368_Effectiveness_of_eHealth_Literacy_interventions_a_systematic_review_and_meta-analysis_of_experimental_studies

Do self-reports accurately capture media use? | Research Communities by Springer Nature, accessed February 21, 2026,

<http://socialsciences.nature.com/posts/do-self-reports-accurately-capture-media-use>

Innovative approaches for tackling NCDs and mental health disorders in Iran: Lessons from the COVID-19 pandemic, accessed February 21, 2026,

<https://www.knowledge-action-portal.com/en/content/innovative-approaches-tackling-ncds-and-mental-health-disorders-iran-lessons-covid-19>

44. الگوی برکت برای توسعه استارت‌آپ‌ها - آتی‌ه آنلاین, accessed February 21, 2026, [/https://old.atiyeonline.ir/news/57848](https://old.atiyeonline.ir/news/57848)

45. شیوه حمایت بنیاد برکت از شرکت‌های دانش بنیان و استارت‌آپی - خبرگزاری میزان, accessed February 21, 2026,

<https://www.mizanonline.ir/fa/news/542642/%D8%B4%DB%8C%D9%88%D9%87-%D8%AD%D9%85%D8%A7%DB%8C%D8%AA-%D8%A8%D9%86%DB%8C%D8%A7%D8%AF-%D8%A8%D8%B1%DA%A9%D8%AA-%D8%A7%D8%B2-%D8%B4%D8%B1%DA%A9%D8%AA-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%AF%D8%A7%D9%86%D8%B4-%D8%A8%D9%86%DB%8C%D8%A7%D9%86-%D9%88-%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D8%B1%D8%AA%D8%A7%D9%BE%DB%8C>

46. سرمایه گذاری خطرپذیر (VC) یا سرمایه گذاری جسورانه چیست؟ هفته‌نامه شنبه - شنبه مگ, accessed February 21, 2026, <https://shanbemag.com/what-is-venture-capital>

47. لیست سرمایه گذاران خطر پذیر در استارت آپ‌ها - شنبه مگ, accessed February 21, 2026, <https://shanbemag.com/list-of-venture-capitalists-in-startups>

48. Barkat Ventures - 2026 Investor Profile & Team - Tracxn, accessed February 21, 2026,

https://tracxn.com/d/venture-capital/barkat-ventures/_SP5_Rs3dkAWbB4QWBujKLu7236xp_5o8TObMHHTESNs

49. Barkat Ventures - Wikipedia, accessed February 21, 2026, https://en.wikipedia.org/wiki/Barkat_Ventures

50. First FOF Will Help Finance Knowledge-Based Companies | FinancialTribune,

accessed February 21, 2026,
<http://lms.sahandetemadarvand.ir/articles/business-and-markets/101029/first-of-will-help-finance-knowledge-based-companies>

State Scheme to Finance 100 Startups Annually | FinancialTribune, accessed .51
February 21, 2026,
<https://financialtribune.com/articles/sci-tech/102215/state-scheme-to-finance-100-startups-annually>

accessed February 21, 2026, مؤسسه دانش‌بنیان برکت - ویکی‌پدیا، دانشنامهٔ آزاد, https://fa.wikipedia.org/wiki/%D9%85%D8%A4%D8%B3%D8%B3%D9%87_%D8%AF%D8%A7%D9%86%D8%B4%E2%80%8C%D8%A8%D9%86%DB%8C%D8%A7%D9%86_%D8%A8%D8%B1%DA%A9%D8%AA

53. حمایت تسهیلاتی بنیاد برکت از هزار و ۲۵۰ شرکت دانش بنیان؛ رونق فعالیت شرکت های دانش بنیان در هرمزگان - بازار, accessed February 21, 2026,
<https://www.tahlilbazaar.com/news/260954/%D8%AD%D9%85%D8%A7%DB%8C%D8%AA-%D8%AA%D8%B3%D9%87%DB%8C%D9%84%D8%A7%D8%AA%DB%8C-%D8%A8%D9%86%DB%8C%D8%A7%D8%AF-%D8%A8%D8%B1%DA%A9%D8%AA-%D8%A7%D8%B2-%D9%87%D8%B2%D8%A7%D8%B1-%D9%88-%DB%B2%DB%B5%DB%B0-%D8%B4%D8%B1%DA%A9%D8%AA-%D8%AF%D8%A7%D9%86%D8%B4-%D8%A8%D9%86%DB%8C%D8%A7%D9%86-%D8%B1%D9%88%D9%86%D9%82>

guide to promoting financial & regulatory innovation - gov.uk, accessed February .54
21, 2026,
https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5adeee2840f0b60a9a985a02/UK_financial_regulatory_innovation.pdf

FCA reveals next round of successful firms in its regulatory sandbox, accessed .55
February 21, 2026,
<https://www.fca.org.uk/news/press-releases/fca-reveals-next-round-successful-firms-its-regulatory-sandbox>

56. توافقات کنترل در قراردادهای سرمایه‌گذاری خطرپذیر - فصلنامه تحقیقات حقوقی, accessed February 21, 2026, https://lawresearchmagazine.sbu.ac.ir/article_87449.html

Regulatory Sandbox accepted firms - FCA, accessed February 21, 2026, .57
<https://www.fca.org.uk/firms/innovation/regulatory-sandbox/accepted-firms>